

ጩጠራ ለግሪግ ግሪግ ግሪግ ግሪግ (ግሪግ ግሪግ)
Forum for Social Studies (FSS)

ዘመናዊ ግሪግ

የአገሪቱ የተፋሰሶች ግለጽ ግብረ ግብር

ከድህነት ወደ ልማት፡- ዕውቀትን ለትውልድ ማስተላለፍ
ተከታታይ ዕትም ቁጥር 2
የህትመቶች አዘጋጅ፡- ሺፈራው በቀለ

የአባይና የተፋሰሶቹ ዓለም ዓቀፋዊ ችግር
ዘውዲ 7/ሥላሴ

የማኅበራዊ ጥናት መድረክ፣ አዲስ አበባ፣ 1997 ዓ.ም.

© 2005 Forum for Social Studies and the Author.

Camera Ready Copy: Prepared by Mihret Demissew

The opinions expressed in this publication are those of the authors and do not necessarily reflect the views of FSS or its Board of Advisors.

መግቢያ

ቀዳሚ ቃል.....	i
1. መግቢያ	
ሺ.ፈ.ራ.ው. በቀላ.....	iii
2. የአባይና የተፍሰሶች ዓለም ዓቀፍዎች ችግር	
ዘውዴ ገ/ሥላሴ.....	1
3. ተጨማሪ ስለተያየት.....	39
ካርታዎች	
The Nile Basin.....	43
The Abbay, Tekezze and Baro-Akobo (Sobat) Basins.....	44
Appendices.....	45

FSS Publications List

FSS Periodical

Medrek, now renamed *BULLETIN* (Quarterly since 1998. English and Amharic)

FSS Discussion Papers

- No. 1 *Water Resource Development in Ethiopia: Issues of Sustainability and Participation*. Dessalegn Rahmato. June 1999
- No. 2 *The City of Addis Ababa: Policy Options for the Governance and Management of a City with Multiple Identity*. Meheret Ayenew. December 1999
- No. 3 *Listening to the Poor: A Study Based on Selected Rural and Urban Sites in Ethiopia*. Aklilu Kidanu and Dessalegn Rahmato. May 2000
- No. 4 *Small-Scale Irrigation and Household Food Security. A Case Study from Central Ethiopia*. Fuad Adem. February 2001
- No. 5 *Land Redistribution and Female-Headed Households*. By Yigremew Adal. November 2001
- No. 6 *Environmental Impact of Development Policies in Peripheral Areas: The Case of Metekel, Northwest Ethiopia*. Wolde-Selassie Abbute. Forthcoming, 2001
- No. 7 *The Environmental Impact of Small-scale Irrigation: A Case Study*. Fuad Adem. Forthcoming, 2001
- No. 8 *Livelihood Insecurity Among Urban Households in Ethiopia*. Dessalegn Rahmato and Aklilu Kidanu. October 2002
- No. 9 *Rural Poverty in Ethiopia: Household Case Studies from North Shewa*. Yared Amare. December 2002
- No.10 *Rural Lands in Ethiopia: Issues, Evidences and Policy Response*. Tesfaye Teklu. May 2003
- No.11 *Resettlement in Ethiopia: The Tragedy of Population Relocation in the 1980s*. Dessalegn Rahmato. June 2003
- No.12 *Searching for Tenure Security? The Land System and New Policy Initiatives in Ethiopia*. Dessalegn Rahmato. August 2004.

FSS Monograph Series

- No. 1 *Survey of the Private Press in Ethiopia: 1991-1999*. Shimelis Bonsa. 2000
- No. 2 *Environmental Change and State Policy in Ethiopia: Lessons from Past Experience*. Dessalegn Rahmato. 2001
- No. 3 *Democratic Assistance to Post-Conflict Ethiopia: Impact and Limitations*. Dessalegn Rahmato and Meheret Ayenew. 2004

Special Monograph Series

- 1. *Lord, Zega and Peasant: A Study of Property and Agrarian Relations in Rural Eastern Gojjam*. Habtamu Mengistie. 2004.

FSS Conference Proceedings

2. *Issues in Rural Development. Proceedings of the Inaugural Workshop of the Forum for Social Studies, 18 September 1998.* Edited by Zenebework Tadesse. 2000
3. *Development and Public Access to Information in Ethiopia.* Edited by Zenebework Tadesse. 2000
4. *Environment and Development in Ethiopia.* Edited by Zenebework Tadesse. 2001
5. *Food Security and Sustainable Livelihoods in Ethiopia.* Edited by Yared Amare. 2001
6. *Natural Resource Management in Ethiopia.* Edited by Alula Pankhurst. 2001
7. *Poverty and Poverty Policy in Ethiopia.* Special issue containing the papers of FSS' final conference on poverty held on 8 March 2002

Consultation Papers on Poverty

- No. 1 *The Social Dimensions of Poverty.* Papers by Minas Hiruy, Abebe Kebede, and Zenebework Tadesse. Edited by Meheret Ayenew. June 2001
- No. 2 *NGOs and Poverty Reduction.* Papers by Fassil W. Mariam, Abowork Haile, Berhanu Geleto, and Jemal Ahmed. Edited by Meheret Ayenew. July 2001
- No. 3 *Civil Society Groups and Poverty Reduction.* Papers by Abonesh H. Mariam, Zena Berhanu, and Zewdie Shitie. Edited by Meheret Ayenew. August 2001
- No. 4 *Listening to the Poor.* Oral Presentation by Gizachew Haile, Senait Zenawi, Sisay Gessesse and Martha Tadesse. In Amharic. Edited by Meheret Ayenew. November 2001
- No. 5 *The Private Sector and Poverty Reduction [Amharic].* Papers by Teshome Kebede, Mullu Solomon and Hailemeskel Abebe. Edited by Meheret Ayenew, November 2001
- No. 6 *Government, Donors and Poverty Reduction.* Papers by H.E. Ato Mekonnen Manyazewal, William James Smith and Jeroen Verheul. Edited by Meheret Ayenew, February 2002.
- No. 7 *Poverty and Poverty Policy in Ethiopia.* Edited by Meheret Ayenew, 2002

Books

1. *Ethiopia: The Challenge of Democracy from Below.* Edited by Bahru Zewde and Siegfried Pausewang. Nordic African Institute, Uppsala and the Forum for Social Studies, Addis Ababa. 2002

Special Publications

- *Thematic Briefings on Natural Resource Management. Enlarged Edition.* Edited by Alula Pankhurst. Produced jointly by the Forum for Social Studies and the University of Sussex. January 2001

New Series

• Gender Policy Dialogue Series

- No. 1 *Gender and Economic Policy.* Edited by Zenebework Tadesse. March 2003
- No. 2 *Gender and Poverty (Amharic).* Edited by Zenebework Tadesse. March 2003

- No. 3 *Gender and Social Development in Ethiopia*. (Forthcoming).
- No. 4 *Gender Policy Dialogue in Oromiya Region*. Edited by Eshetu Bekele. September 2003
- No. 6 *Gender Policy Dialogue in Southern Region*. Edited by Eshetu Bekele. December 2004.

- **Consultation Papers on Environment**

- No. 1 *Environment and Environmental Change in Ethiopia*. Edited by Gedion Asfaw. Consultation Papers on Environment. March 2003
- No. 2 *Environment, Poverty and Gender*. Edited by Gedion Asfaw. Consultation Papers on Environment. May 2003
- No. 3 *Environmental Conflict*. Edited by Gedion Asfaw. Consultation Papers on Environment. July 2003
- No. 4 *Economic Development and its Environmental Impact*. Edited by Gedion Asfaw. Consultation Papers on Environment. August 2003
- No. 5 *Government and Environmental Policy*. Consultation Papers on Environment. January 2004
- No. 6 **የግልና የጋራ ጥረት ለአካባቢ ሕይወት መሻሻል (የሰሜን ሸዋ ገበሬዎች ተሞክሮ)** Consultation Papers on Environment. May 2004
- No. 7 *Promotion of Indigenous Trees and Biodiversity Conservation*. Consultation Papers on Environment. June 2004

- **FSS Studies on Poverty**

- No. 1 *Some Aspects of Poverty in Ethiopia: Three Selected Papers*. Papers by Dessalegn Rahmato, Meheret Ayenew and Aklilu Kidanu. Edited by Dessalegn Rahmato. March 2003.
- No. 2 *Faces of Poverty: Life in Gäta, Wälo*. By Harald Aspen. June 2003.
- No. 3 *Destitution in Rural Ethiopia*. By Yared Amare. August 2003
- No. 4 *Environment, Poverty and Conflict*. Tesfaye Teklu and Tesfaye Tafesse. October 2004

Educational Materials

- Environmental Posters
- Environmental Video Films
 - የከተማዎችን አካባቢ ከየት ወደየት?
 - ውጥንቅጥ፣ ድህነትና የአካባቢያችን መጎሳቆል

Africa Review of Books (Managed by FSS for CODESRIA)

- Vol. 1 No. 1. October 2004.

ከድህነት ወደ ልማት፡- ዕውቀትን ለትውልድ ማስተላለፍ

- ቁጥር 1፡ ድርቅንና ረሀብን ለመቋቋም የተደረገ አንቅስቃሴዎች (1966-1983)፣ ሽመልስ አዳኛ፣ 1997 ዓ.ም.

ቀዳሚ ቃል

አባይና ተፋሰሶቹ፣ ተክዜና ባሮ-አኮቦ (ሶባት) ብዙ ውሃና አፈር ይዘው ከኢትዮጵያ እንደሚወጡ ጠቅለል ባለ መልኩ ይታወቃል። የነዚህ ወንዞችና የተፋሰሶቻቸው ዋነኛው ተጠቃሚ ግብጽ ስትሆን ከዛ ቀጥሎ ሱዳን መሆኗም ይታወቃል። ይሁንና ዝርዝሩን አስመልክቶ ያለው ግንዛቤ በጣም ውስን ነው። ይህንን በማገናዘብ ማጥመ «ከድህነት ወደ ልማት፡- ዕውቀትን ለትውልድ ማስተላለፍ» በሚል ርዕስ ከሚያዘጋጃቸው ንግግሮች ሁለተኛውን በዚሁ በአባይ ጉዳይ ላይ እንዲሆን አደረገ። ተናጋሪውም በጉዳዩ ጥልቅ ተሞክሮና እውቀት ያላቸውን ዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴ ገ/ሥላሴን ማድረግ ወሰነ። ንግግራቸውም መጋቢት 23 ቀን 1997 ዓ.ም. በሂልተን ሆቴል በ12 ሰዓት ተደረገ። ከጠበቅነው በላይ አድማጭ መጥቶ ነበር። እንዲያውም እስካሁን ካደረግናቸው ስብሰባዎች ለዚህ ንግግር የመጣውን ያህል ሰው አልመጣም። አዳራሹ ጢም ብሎ ሞልቶ ወንበር ማስጨመር ነበረብን። አድማጩ የዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴን ንግግር በጥምና ከሰማ በኋላ በጥያቄና መልሱ ጊዜ በንቃት ተሳትፏል። ከዛ በኋላም በተደረገው ግብዣ ላይ እንዲሁ የተሟሟቀ ውይይት መደረጉን ተመልክተናል።

ከንግግሩ በኋላ የመንግሥትና የግል ጋዜጦች ከሳምንት በላይ ለሚሆን ጊዜ በሰፊው ዘግበውት ነበር። አንዳንዶቹ የፊት ገጻቸው ላይ አውጥተውት ነበር። ብዙዎቹ ሰፊ ሀተታ ሲያትሙ የዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴን ንግግርም በመቅረጹ-ድምጽ ቀድተው ያተሙም ነበሩ። ጉዳዩ በፊደላዊና በቴሌቪዥንም እንዲሁ ሰፊ የሆነ ሽፋን ተሰጥቶት ነበር።

ይህ ሁሉ ሽፋን በአንድ በኩል ለማጥመ በጣም አርኪ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ አባይን በሚመለከት ህዝባችን ገና ያልረካ ትልቅ የማወቅ ጉጉት እንዳለው ግንዛቤ ፈጥሯል። የጽሁፉ መታተም በዚህም በኩል አነስተኛም ቢሆን አስተዋጽኦ ያደርጋል ብለን እናምናለን።

ይህንን ጽሁፍ ለሀተመት ስናዘጋጅ የምሥራቃዊ አባይ ቴክኒካዊ ሪጅናል ጽ/ቤትን (Eastern Nile Technical Regional Office) ሁለቱን እዚህ ውስጥ የጨመርናቸውን ካርታዎች አስመልክቶ ስለአደረገልን ትብብር እጅግ እናመሰግናለን። በተለይም ለአቶ ዮሀንስ ዳንኤል እና ለወ/ሮ ሰሎሜ በላይ ታላቅ ምስጋናችንን ማቅረብ እንፈልጋለን።

አዘጋጁ

1. መግቢያ

ሺፈራው በቀለ

የተከበራችሁ እንግዳችን፣

ከድህነት ወደ ልማት፡- እውቀትን ለትውልድ ማስተላለፍ ተብሎ በተሰኘው ፕሮግራማችን ሁለተኛውን ንግግር ለመስማት በመገኘታችሁ በማሳበራዊ ጥናት መድረክና በራሴ ስም እንኳን ደህና መጣችሁ እላለሁ።

የመጀመሪያው እንግዳችን ክቡር አቶ ሺመልስ አዳኛ ድርቅንና ረሀብን ለመቋቋም የተደረገው ትግል ላይ መናጋራቸውን ሁላችንም እናስታውሳለን። በዛ ወይይት ላይም ሆነ ባለፉት ሶስት አስርታት ድርቅንና ረሀብን በዘላቂነት ለማሸነፍ ምን መደረግ አለበት የሚለው ጥያቄ ኢትዮጵያውያንን ሲያሳስብ የኖረ፣ በማሳሰብም ላይ ያለ ጉዳይ ነው። ከሚጠቀሱት መፍትሄዎች ውስጥ አንዱ ወንዞቻችንን መጠቀም ይኖርብናል የሚለው ነው። አያሌ ትላልቅ ወንዞች እንዳለንና እነዚህም ጅረቶች ከኛ ይልቅ አንዳንድ ጎረቤት ሀገሮችንና ከጎረቤትም አልፈው ሄደው ግብፅን እንደሚያለመልሙ እኛ ኢትዮጵያውያንም ሆንን የውጭው ዓለም በቅጡ የሚያውቀው ሀቅ ነው። እነዚህን ወንዞች በመስኖ፣ በግድብና በሌላም አቅጣጫ ለመጠቀም ብንፈልግ ገደብ ሊኖርብን እንደሚችል አንዳንድ የውጭ ሀይሎች በተደጋጋሚ እንደሚያስጠነቅቁን የአደባባይ ምስጢር ነው። ይሁንና ወንዞቻችንን መጠቀም መብታችን ነውና ኢትዮጵያ በተደጋጋሚ ጥያቄውን ማንሳቷ አልቀረም። በተለይ አባይና ተፋሰሶቹን በሚመለከት።

ጉዳዩ በጠነከረ ሁኔታ የተነሳው በዓፄ ኃይለሥላሴ ዘመነ-መንግሥት ነበር። በዛ ጊዜ ሀላፊነቱን ለተወሰኑ ዓመታት የተሸከሙት ባለሥልጣን ዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴ ገ/ሥላሴ ነበሩ። እሳቸውም ዛሬ እማህላችን በመገኘት በጊዜው የነበረውን ሁኔታ ያብራሩልናል። ነገር ከሥሩ እንደሚባለው የዓባይንና የግብጽን ግንኙነት ወደታሪካችን በመሄድ ከኋላ ጀምረው እስከ እሳቸው ጊዜ ድረስ ያመጡታል። አባይን ለመጠቀም የተደረጉትን ጥናቶችና የታቀዱትን ፕሮጀክቶች ይገልጹልናል። ከወንዙ ጋራ ተያይዞ የነበረውን ውስብስብ ዓለም-አቀፍ ፖለቲካና ያስከተለውን ዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴ ያቀርቡልናል።

ይህ ንግግር ወቅታዊ ነው ብለን እናምናለን። ለዚህም ካንድ በላይ ምክንያት አለን። አንደኛ ከምንጊዜውም በላይ እኛ ኢትዮጵያውያን ልማትን በሚመለከት እምንጨነቅበትና እምንጠብብበት፣ እምንወያይበትና እምንከራከርበት፣ ራዕይ የምንቀርጽበትና የምናቅድበት ጊዜ ላይ ነን።

ድህነትን ለማጥፋት ምን መደረግ አለበት የሚለው ክርክር ለዚህ ዓይነተኛ መገለጫው ነው። የማህበራዊ ጥናት መድረክ ብቻ በዚህ በድህነት ጉዳይ ላይ ምን ያህል ውይይት እንዳደረገ፣ ምን ያህል ጥናት እንዳስጠናና ጥናታዊ ወረቀቶች እንዳስቀረበ በዚህ አዳራሽ ውስጥ ያላችሁ ብዙ ሰዎች የምታውቁት ነገር ነው። በነዚህ ምርምሮች፣ ጥናቶችና ውይይቶች ውስጥ ሁሉ እንደ መዝሙር አዝማች የሚነሳው የውሀ ጉዳይ ነው። ውሀ ስንል ደግሞ ወደ ወንዞቻችን መሄዳችን አይቀርም።

ሁለተኛ ባለፉት ጥቂት አመታት ውስጥ የአባይን አጠቃቀም በሚመለከት አያሌ አለም አቀፍ ጉባኤዎች ተደርገዋል። ኢትዮጵያም አቋሚን በተደጋጋሚ ገልጸለች። የኢትዮጵያ ምሁራንም (አንዳንዶቹ መሃላችን አሉ) በጉዳዩ ላይ ድምጻቸውን ከፍ አድርገው የኢትዮጵያን ችግርና ጉዳት፣ የኢትዮጵያን ጥቅምና እይታ በሀገር ውስጥም ሆነ በዓለም አቀፍ መድረኮች አሰምተዋል። በቅርቡ ይህ ጉዳይ በአዲስ አበባ ጋዜጦችና በዓለም አቀፍ የዜና አውታሮች (ለምሳሌ በቢቢሲ) ላይ ተነስቷል። ኢትዮጵያውያን አባይን በሚመለከት በልዩ ልዩ የስነጥበብ መስኮች ብሶታቸውን ገልጸዋል። ስዕል ስለዋል፣ ዘፈን አንገራገረዋል፣ ፊልም ቀርጸዋል። ስለዚህ የዛሬው ንግግር እጅግ ወቅታዊ ነው እንላለን።

ተናጋሪውን ዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴ ገብረሥላሴን የማያውቅ ሰው እዚህ አዳራሽ ውስጥ አለ ብዬ አልገምትም። የመጀመሪያ፣ የሁለተኛና የመጨረሻ ዲግሪዎቻቸውን ከዝነኛው የእንግሊዙ ኮከስፎርድ ዩኒቨርሲቲ ያገኙት ዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴ በተለያዩ የመንግሥት መ/ቤቶች ውስጥ በከፍተኛ ባለሥልጣንነት አገልግለዋል። ሀገራቸውን ማገልገል ሲጀምሩ ገና ከጠዋቱ የተሰጣቸው ሀላፊነት (በጊዜው ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋራ የምትዋሃድበት ወቅት ነበርና) አሰብንና ምጽዋን ከእንግሊዝ መረከብና ማስተዳደር ነበር። በዚህ ሥራ ላይ እያሉ የMaritime Affairs መስሪያ ቤትን አቋቁመዋል፣ የንግድ መርከቦች ኩባንያን (The Merchant Marine) ከፍተዋል፣ የNaval Collegeን መስርተዋል።

ከዚህም በኋላ የተለያዩ መሥሪያ ቤቶችን መርተዋል። የአዲስ አበባ ከንቲባ፣ የሥራና መገናኛ ሚኒስትር፣ የፍትህ ሚኒስትር፣ የሀገር ግዛት ሚኒስትር፣ በመጨረሻም የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርና ምክትል ጠቅላይ ሚኒስትር ሆነዋል። በነዚህ ሹመቶችም ማህል በሶማሊያ የኢትዮጵያ አምባሳደር፣ በተባበሩት መንግስታት የኢትዮጵያ ቋሚ ተወካይና አምባሳደር በመሆን ሰርተዋል። የታሪክ ባለሙያም እንደመሆናቸው የአፄ ዮሀንስን የህይወት ታሪክ በኮከስፎርድ ዩኒቨርሲቲ ፕሬስ አሳትመዋል። ሌሎችም አያሌ ጥናታዊ መጣጥፎች በምሁራዊ ጉባኤዎች ላይ አቅርበዋል፣ አሳትመዋል።

ከዚህ ሰፊ ልምዳቸው ውስጥ ዛሬ የሚያተኩሩት (እላይ እንደገለጽኩት) የዓባይን ጉዳይ በሚመለከት የነበራቸው ተሞክሮ ላይ ነው።

እዚህ አዳራሽ ውስጥ ለተሰባሰብነው ኢትዮጵያውያን የአባይንና የተፋሰሶቹን ጉዳይ በሀገር ደረጃ ብቻ የምናየው አይደለም። እጅግ ግልጽ የሆነውን ነገር እንዳነሳ ብትፈቅዱልኝ፡- አዲስ አበባችን የተዘረጋችው በእንጦጦ ኮረብታዎች ስር ነው። እነዚህ ኮረብታዎች ደግሞ ከሰሜን ከግሽን ተነስቶ እስከ ወለጋ ድረስ የሚጥመለመለው ተራራማ ሰንሰለት አካል ናቸው። ይህ ሰንሰለት ሀገራችን ካሏት ትላልቅ የተርጌዶች (watersheds) አንዱ ነው። ይህ የተርጌድ ወደ አባይና ወደ አዋሽ የሚፈሰሱትን ጅረቶች ይለያል። ከእንጦጦ ተራራዎች በዛኛው ወገን ሁሉም ወንዞችና ምንጮች ወደአባይ ሲፈሰሱ በኛ ወገን ያሉት ጅረቶች ደግሞ የሚወርዱት ወደ አዋሽ ወንዝ ነው። አጋጣሚ ሆኖ የምንጠጣው ውሃ ሁሉ የሚመጣው ከአዋሽና ከተፋሰሶቹ ባይሆን ኖሮ ትልቅ ችግር ውስጥ ልንገባ እንችል ነበር። ምክንያቱም የሱልልታ ሜዳዎችን እያረሱ ወደአባይ ከሚወርዱት ወንዞቻችን እንጠጣ ብንል፣ ጠያቂ ይመጣብናልና ነው። አንድ ዘመቻ መምሪያ ይባል በነበረ መሥሪያ ቤት ይሠራ የነበረ ወዳጄ ሲያጫውተኝ ከቅርብ አመታት በፊት ከሱሉልታ ወንዞች አንዱን ለአዲስ አበባ መጠጥነት እንዲያገለግል ለመገደብ ታስቦ ነበር። ነገር ግን ግብጾች ወዲያውኑ ተቃወሙ። ስለዚህ ሀሳቡ ቀረ። ዛሬስ ጥማችንን በለገዳዲና በገፈርሳ ተወጣነው። ነገስ? የከተማችን ህዝብ ሲበዛ፣ ኢንዱስትሪዎች ሲስፋፉ ምን ሊኮን ነው?

ስለዚህ መድረኩን ለዶ/ር ደጃዝማች እተዋለሁ።

አመሰግናለሁ!

2. የአባይና የተፋሰስቶ ዓለም-ዓቀፍዊ ችግር

ዘውዴ ገ/ሥላሴ

መግቢያ

ይህ ጽሑፍ የሚያተኩረው ለብዙ ሺህ ዓመታት የአባይ ወንዝ ዋና ተጠቃሚ የሆነችው ግብጽ ከሱዳን በስተቀር ሌሎችን የላይኛውን የወንዙን ተፋሰስ አገሮች ሳታማክር በራስዋ ብቸኛ ውሳኔ የአስዋንን ከፍተኛ ግድብ ኘሮጃክት በ 1947 ዓ.ም. (እ.ኤ.አ በ1955) ተግባራዊ ለማድረግ ከወሰደችው የተናጠል እርምጃ እስከ ኢትዮ - አሜሪካ ተራድኦ የአባይ ሽለቆ ጥናት መከናወን 1956 ዓ.ም. (እ.ኤ.አ. 1964) ድረስ ባለው ዘመን ነው።

ኢትዮጵያ በአባይ ወንዝ ላይ ያላትን የተፋሰስ መብት መሠረት አድርጋ የአባይን ውሀ ለራስዋ ጥቅም ለማዋል ከወሰነችበት ጊዜ ጀምሮ ባለብዙ ፈርጅ የሆኑ ጥናቶች በአባይ ተፋሰስ ላይ አካሂዳለች። ከዚህም አንዱ የአሜሪካ-ኢትዮጵያ የአባይ ተፋሰስ ተራድኦ ጥናት የመስክ ተግባሩን ከ1949 እስከ 1954 ዓ.ም. (እ.ኤ.አ በ1957-1962) መካከል ባሉት ዓመታት አጠናቆ ስድስት አባሪዎች ያሉትን ዝርዝር ምርምርን የያዘ መግለጫ በ1956 ዓ.ም. (እ.ኤ.አ በ1964) አቅርቦአል። ይህ ጽሑፍ ከሚያተኩርበት ዘመን ወዲህም የአባይ ጉዳይ አሳሳቢነቱ ቀጥሎአል።

በዚህ ገለጻ ባንድ ዓቢይ ርዕስ ተጠቃሎ የቀረበውን ጉዳይ በሰባት ንዑሳን ርዕሶች ከፋፍዬ አቅርቤአለሁ።

1. የስያሜ ማስገንዘቢያ
2. መልክዓ ምድራዊ
3. ታሪካዊ መሠረት፤
4. የአስዋን ከፍተኛ ግድብ ዕቅድ (ፕሮገጤክት) በይፋ በተገለጠበት ወቅት ኢትዮጵያ የገጠማት ችግር፤
5. ኢትዮጵያ አግባብነት ያላቸውን የራስዋን ፍላጎቶች ለማሙላት በአባይ ውሀ ለመጠቀም ላላት መብት አሜሪካ እውቅና እንድትሰጥ ፣ ኢትዮጵያ በአባይ ሽለቆ በምታካሂደው ምርምርና ጥናት እንድትረዳ፣ የውሃ ሃብትዋን ለማልማት የሚያስፈልጉ ሠራተኞችን በማሠልጠን ረገድ ኢትዮጵያን እንድታገዝ ከአሜሪካ ጋር የተደረጉት ውይይቶችና ስምምነት።
6. በኢትዮጵያ የውሃ ሀብት ድርጅት መቋቋምና ለአባይ ተፋሰስ ጥናት የአሜሪካ ኢትዮጵያ የተራድኦ ኘሮግራም ያከናወነው
7. መደምደሚያ፤

1. የሥያሜ ማስገንዘቢያ

በኢትዮጵያ አባይ እያልን የምንጠራው ወንዝ ወሰን ተሻግሮ ወደ ሱዳን ሲገባ ባሕር አል አዝራቅ (ሰማያዊ ባሕር) ወይም ኒል እል እዝራቅ (ሰማያዊ ኒል) ይሉታል። ከቪክቶሪያና ከኢኳቶርያ ሀይቆችና ወንዞች መንጭቶ በደቡብ ሱዳን ሲያቋርጥ ከኢትዮጵያ ከሚፈሰው ባሮ-አኮቦ (ሶባት) ወንዝ ጋር ባሕር እል ጀበል ወይም ባሕር እል አብያድ ወይም ኒል እል አብያድ (ነጭ ባሕር ወይም ነጭ ኒል) ከሚባለው ወንዝ ጋር ካርቱም ላይ ከተቀላቀለ በኋላ እል ባሕር (ባሕር) ወይም እል ኒል ይባላል። ይህ ወንዝ ወደ ሰሜን አቅጣጫ ሲፈስ በሱዳንና በግብፅ ወሰን አቅራቢያ በኢትዮጵያ ተከኔ በኤርትራ ሰቲት ከፍ ሲል ሱዳን ውስጥ አጥባራ በመባል ከሚታወቀው ወንዝ ጋር ይቀላቀላል። ከዚያም ግብፅን አቋርጦ ወደ ሜዲትራንያ ይገባል።

ግብፅ ሌላ ወንዝ ስለሌላት፣ ለዝናብም እምብዛ ያልታደለች በመሆኗ፣ የጥንቱ ግብፃውያን በፈርዖኖች ዘመን ወንዙን የሕይወት ምንጭ አድርገው በመቁጠር «ሃፒ» በሚል ስያሜ ያመልኩት ነበር።¹ በመጽሐፍ ቅዱስም (ኦሪት ዘፍጥረት ምዕ 2 ቁ 13) ፈለገ ግዮን (የግዮን ወንዝ) ተብሎ ይጠራል።ጥንታውያን ግሪኮችና ሮማውያን ኒሉስ ብለው ሠይመውታል።

በዘመናችን በኢትዮጵያ «ጥቁር አባይ» ፣ «ነጭ አባይ» የሚባለው በተውሶ የወሰድናቸው ቃላት ናቸው። ከኢትዮጵያ የሚመነጨው «አባይ» በመባል ስለሆነ የሚታወቀው በጽሑፌ ወይም በንግግራ በተለይም «ጥቁር አባይ» የሚባለውን «አባይ» «ነጭ አባይ» የሚባለውን «ነጭ ኒል» ሁለቱ ከተቀላቀሉ | | F «ኒል» በማለት እለያቸዋለሁ።

2. መልክዓ ምድራዊ

የሚሲሲፒ ሚዙሪ ወንዝን በ100 ማይልስ በመብለጥ የኒል ወንዝ በዓለም ረዥሙ ወንዝ ነው። በአስዋን እንደተለካው በሰከንድ ከፍተኛ የሆነ የ13,500 ኪዩቢክ ሜትር የውሃ ፍሰት አለው። በዓመት 90 ቢሊዮን ኪዩቢክ ሜትር ውሃ፣ 140 ሚሊዮን ቶን አፈር ያጓጉዛል። ወንዙ የሚያጓጉዘው አፈር ፣ ለሰው መኖሪያ ተስማሚ የሆነው የግብጽ መሬት በየአንዳንዱ መቶ ዓመት የ10 ሴንቲ ሜትር ከፍታ እንዲኖረው ያደርጋል ይባላል።

ለኒል አስተዋጽኦ የሚያደርጉት ሁለቱ የውሃ ምንጮች፣ የኢኳቶርያል ሃይቆች አካባቢ እና የኢትዮጵያ ደጋማ አካባቢዎች ናቸው። የኢኳቶርያል ሃይቆች ፍሳሽ በማላካል አካባቢ ለነጭ ኒል የሚያበረክቱት የውሀ መጠን በያመቱ 15.5 ቢሊዮን ኪዩቢክ ሜትር ነው። አስዋን የሚደርሰው ጠቅላላ የውሃ ፍሰት በየዓመቱ 84 ቢሊዮን

¹ Wallis E.A. Budge, *The Nile* (London, 1892), p. 45

ኪዳኒ ሜትር ነው። ከዚህ ውስጥ የኢኳቶርያል ሃይቆች አስተዋጽኦ 12 ቢሊዮን ኪዳኒ ሜትር ብቻ ነው። በሌላ በኩል የኢትዮጵያ ወንዞች አባይ (ጥቁር አባይ)፣ አትባራ እና ሶባት (ባሮ - አኮቦ) በየዓመቱ የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ 72 ቢሊዮን ኪዳኒ ሜትር ነው። ይህም ከጠቅላላው የውሃ ፍሰት ከ 86% በመቶ ገደማ መሆኑ ነው።

ነጭ ኒል ለጠቅላላው ፍሰት ለሚያበረክተው አነስተኛ አስተዋጽኦ ዋናው ምክንያት በሱድ ላይ የሚከሰተው ከፍተኛ የሆነ የውሃ ትነት ነው። ወንዙ በደቡብ ማዕከላዊ ሱዳን ከፍተኛ የሆነ ረግረግ ፈጥሯል። ይህም ሁኔታ የወንዙን የውሃ ፍሰት በመቀነስ በአካባቢው በሚገኘው ሙቅ የአየር ፀባይ ምክንያት ውሃው ለከፍተኛ ትነት እንዲጋለጥ ያደርጋል።

የአባይ ድርሻ 54 ቢሊዮን ኪዳኒ ሜትር ነው። በሌላ በኩል ደግሞ የአትባራ ድርሻ 12.5 ቢሊዮን ኪዳኒ ሜትር ሲሆን፣ የባሮ-ሶባት ድርሻ ደግሞ 13.5 ቢሊዮን ኪዳኒ ሜትር ነው። ከሦስቱ በእጅጉ ትልቁ የሆነው አባይ፣ የጣና ሃይቅን እና ተፋፈሱን ጨምሮ፣ 324,430 ኪ.ሜትር ካሬ የሚሆን ቦታን ይሸፍናል። ይህ አካባቢ የኢትዮጵያ መሬት ከአራት አንድ እጅ መሆኑ ነው።

የሶባት ወንዝ እንደ አኮቦ፣ ባሮ እና ፒቮርን የመሳሰሉ በምዕራብ ኢትዮጵያ የሚገኙ ዋና ገባር ወንዞች አሉት። በዚህ አካባቢ የዓመቱ የዝናብ መጠን ከ2000 ሚ.ሜትር በላይ ነው። ሶባት ከነጭ አባይ ጋር የሚገናኘው ከማላካል ደቡብ ነው። በሌላ በኩል የዲንደር እና የራሃድ ወንዞች ከአባይ ጋር የሚገናኙት በሰንኦር እና በወድ መደኒ መካከል ነው።

አትባራ በኢትዮጵያ ተከዜ ወይንም ሰቲት እየተባለ የሚታወቀው፣ ከአባይ ሰሜን በላይ ወደ ሚገኘው ደጋማ አካባቢ ይፈሳል። ከጠቅላላው 112,400 ኪ.ሜትር ካሬ ፣ የተከዜ የውሃ ምንጭ አካባቢ የሚሸፍነው

68,800 ኪ.ሜትር ካሬ ይሆናል። ይህም ገባሪ ወንዞችን ሁሉ አንድ ላይ እንዲካተቱ ካደረግን ነው።

በሶስቱ ወንዞች የሚጓጓዘው የአፈር መጠን ከ1,285 ቢሊዮን ቶንስ የማያንስ እንደሆነ ተገምቷል። በለም አፈር በእጅጉ የበለፀገው የግብፅ የወንዝ ዳርቻ ለዓመታዊው ማዳበሪያ የሚተማመነው በዓመታዊው የአባይ ጎርፍ ነው። ከዚህ በተጨማሪም መጠኑ 5 ተኩል ሚሊዮን ኤክርስ (135,802.5 ኪ. ሜትር ካሬ) የሚሆነው የሚታረሰው መሬት ውሃ የሚያገኘውም ከዚህ ከአባይ ከሚመጣው ጎርፍ ነው።

አባይ በከፍተኛ ደረጃ በሚፈሰበት ወቅት (በየሰከንዱ እስከ 10,000 ኪ.ውቢክ ሜትር) ከፍተኛ መጠን ያለው ውሃ ወደ ሜዲትራኒያን ባህር ይፈላል። በዚህም ምክንያት የውሃው መጠን በእጅጉ ከፍ ብሎ ወደ ሃያ ጫማ ሲደርስ ነጭ ኒል አምዱርማን ላይ በዚያን ወቅት ለጊዜው እንዲታገድ ደደረጋል።² በአምዱርማን አካባቢ በተወሰነ ወቅት የሚገኘው የነጭ አባይ የውሃ መጠን በእጅጉ ከፍ ሲል ሃያ ጫማ ይሆናል።

ግብፅ «የአባይ ስጦታ ናት ይባላል»። ይህ ሊካድ የማይችል ሃቅ ሆኖ፣ ውሃውን እና በአባይ ተጭኖ የሚመጣውን ብርቅ አፈር የሚጠቀሙት ወገኖች ሁል ጊዜም በማያቋርጥ ስጋት ውስጥ ነው የኖሩት። ይህም ፍርሃታቸው የውሃው ፍሰት አንድ ቀን በከፍተኛ ደረጃ ሊቀንስ ወይም የውሃው ፍሰት ወደ ሌላ አቅጣጫ ቢለወጥ የግብፅን ህልውና ለማናጋት ይችላል በማለት ነው። ውሃው በሚመነጭበት አካባቢ የኖሩት (በኢትዮጵያ እና በኩብያ፣ የአሁኗ ሱዳን) በግብፃውያን ላይ ሁሉንም ዓይነት ተፅእኖ ለማድረግ ይህን ፍርሃት በተለያዩ ጊዜ ተጠቅመውበታል።

3. የአባይን ዕድሜ ያህል የቆዩ የአባይ ጉዳይ ታሪካዊ መሠረት

ሔሮዶቱስ «ግብጽ የአባይ ስጦታ ናት» የሚለውን አባባል ለዓለም ከማበርከቱ በፊት ይህ በኢትዮጵያውያንና በግብጻውያን ዘንድ ታውቆ የቆየ ነገር ነበር። አባይ በሚያጓጉዘው አፈር በረሃውን ወደ ለም የእርሻ መሬትነት ሲለውጠው ግብጻች ሰፊ መኸር ለመሰብሰብ ሲታደሉ፣ ኢትዮጵያውያን ደግሞ ወንዙ ለምና ወዛም የነበረውን የሰሜን ኢትዮጵያን መሬት እያጠበና እያራቆተ ሰው ወደ ማይኖርበት የጨረቃን የገረጣ አካባቢ ወደ ሚመስል ኮረብታማነትና ሸለቆነት ሲለውጠውና የመሬትነት ጠባዩ ጨርሶ ሲጠፋ ዝም ብለው ሲያስተውሉት ኖረዋል።

ግብጻች ስለተሰጣቸው ታላቅ በረከት የተለያዩ አማልክቶቻቸውን እያመሰገኑ ግሪኮች «የጨረቃ ተራሮች» ብለው ከሚጠሩበት (አባይ ከሚመነጭበት) አካባቢ የሚመጣውን ውሃና አፈር ጥቅም ላይ እያዋሉ በወንዙ ዳርቻ ታላቅ ሥልጣኔ ለመፍጠር ችለዋል። ቁጥራቸው

² A.B. Thompson, "The Water Problem of Ethiopia and Neighboring Countries," *International Affairs*, (Nov. 1935) p. 770.

አነስተኛ የሆነ ሰፊ የእርሻ ለም መሬት ባለቤቶች የነበሩት የቀድሞዎቹ ኢትዮጵያውያን በግብጾች ዕድል የሚቀኑበት ምክንያት አልነበራቸውም። ይህም ስለተባለ የአባይ ጉዳይ በዚያን ጊዜም ቢሆን ተነስቶ አያውቅም ነበር ማለት አይደለም።

በጥንታዊው ዘመን የሚፈለው የአባይ ውሃ መጠን በቀነሰ ቁጥር ጉዳዩ አሳሳቢ እየሆነ መነሳቱን ከታሪክ እንረዳለን። የግብጽ ባለሥልጣኖች አልፎ አልፎ የአባይ ወንዝ በምንጩ አካባቢ በሚደርስ ድርቅ ምክንያት የፍሳሹ መጠን የሚቀንስ መሆኑን ባለመጠርጠር፣ ኢትዮጵያውያን ውሃውን የዘጉት ወይም ወደ ሌላ አቅጣጫ እንዲፈስ ያደረጉት እየመሰላቸው፣ ውሃውን ለማስለቀቅ ወደ ኢትዮጵያ ነገሥታት ዘንድ በየጊዜው መልእክተኞች ይልኩ ነበር።

ለምሳሌ፣ ታሪክ ጸሐፊው የዓረብ ተወላጅ አል ማኪን ድርጊቱ ከሆነበት ጊዜ ከሁለት መቶ ዓመት በኋላ ሲጽፍ በፋቲሚድ ሥርወ መንግሥት በሁልጣን አቡ ታምሊን አል ሙስታንዚር የአገዛዝ ዘመን (1036-1094) ግብጽ የሚደርሰው የውሃ ብዛት በ1089-1090 አካባቢ ቀነሰ። በዚህ የተነሣ ሁልጣኑ ወዲያውኑ የግብጽ ቤተ ክርስቲያንን ፓትርያርክ አባ ሚካኤልን ከፍ ያለ ገጸ በረከት አስይዞ ኢትዮጵያውያን የተቋረጠውን የአባይን ወንዝ እንዲለቁ ለመለመን ወደ ኢትዮጵያ ላካቸው። ጉዞውም በ1092 እና በ1094 ዓ.ም. ማህል ባለው ጊዜ ውስጥ ነበር። የኢትዮጵያውያን ንጉሠ ነገሥት አንድ ኮረብታ እንዲፈርስ ባዘዘ ጊዜ የውሃው መጠን በአንድ ሌሊት ሶስት ጫማ ከፍ ብሎ አደረ ሲል ተርኮአል። በዘመኑ የነበረው የኢትዮጵያ ንጉስ የዛቱዌወ ይምርሃን ክርስቶስ ነበር።

በዐሥራ አራተኛው መቶ ዓመት የግብጽ ማምሉክ ሁልጣን አል ናሲር ሙሐመድ ኢብን ቃላኡን በርካታ አብያተ ክርስቲያናት የማፍረስና ክርስቲያን የሆኑ ዜጎቹን በጽኑ የማሰቃየቱ ዜና ወደ ኢትዮጵያ ደርሶ ከፍ ያለ የኅዝን ስሜት መፍጠሩን ማቅሪዚ የተባለው የመቅረብ (ሞርኮ) ተወላጅ ታሪክ ጸሐፊ በወቅቱ ዘግቦአል። በታሪኩ ስሙ ባይጠቀስም ከ1380 እስከ 1409 የነገሠው የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት አዲ ዳዊት አንድ የልዑካን ቡድን ወደ ግብጽ ልኮ የአባይን ወንዝ ፍሳሽ ወደ ሌላ አቅጣጫ በማዞር የግብጹን ሕዝብ በረሀብ ለመፍጀት እንደሚችል ለግብጹ መሪ በብርቱ ማስጠንቀቅያ ገልጸለት እንደ ነበር ጽፎአል።

ኢብን ፋድል አላህ አልዑማሪ የተባለ አንድ የግብጽ ቤተ መንግሥት ባለሟል ማሳሊክ አል አብሳር ፊ ማምሊክ አል አምሳር ቀጥታ ትርጉሙ «የነገሥታት ምድር ቅኝት» በሚል ርእስ በዘመኑ ያስተዋለውን የተለያየ ነገር ጽፎ ነበር። በዚህ መጽሐፍ ሐበሾች (ኢትዮጵያውያን) ወደ ግብጽ የሚፈለውን አባይን እንደሚቆጣጠሩና ለግብጽ ሁልጣን ከበሬታ ሲሉ

ብቻ ውሃው እንደተለመደው ወደዚያ እንዲፈስ የሚፈቅዱ መሆናቸውን ይናገራሉ ሲል ገልጸዋል።³

ግብጾች የአባይ ፍሳሽ አንዳንዴ የሚያንስበትን እውነተኛ ምክንያት ለማወቅ ከቻሉ በኋላ ግን የፊት ጊዜ ጥርጣሬአቸው ተወግዶ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ የሁለቱ አገሮች ሕዝቦች እስከ ዐሥራ ስምንተኛው መቶ ዓመት ፍጻሜ ድረስ በሰላም ለመኖር ችለዋል። ናፖሊዎን ግብጽን ከያዘበት (1798-1801) ከዚያም ሞሐመድ አሊ ፓሻ (1805-1849)፣ ሰዒድ ፓሻ (1854-1863)፣ ኸዲቭ ኢስማኢል (1863-1879)፣ እንግሊዞች (1882-1921) በአገሩ በተከታታይ ሥልጣን ከያዙ በኋላ ነው ሁኔታው የተለወጠው።

በቱርክ ሠልጣን የግብጽ ገዢ ሆኖ የተሾመው ሞሐመድ አሊ ፓሻ የማምሉኮችን ሥልጣን ካስወገደ በኋላ ጠንካራ የሆነ ማእከላዊ መንግሥት አቋቋመ። መስኖዎችና የውሃ ግድቦች በመሥራት በስፋት የልማት እቅዶች ማከናወን ጀመረ። ዘመናዊ የሆነ የጦር ኃይል ካደራጀ በኋላ የአባይን ሽለቆ አካባቢ በቁጥጥሩ ሥር ለማድረግ ፈልጎ እስከ ኢትዮጵያና ዩጋንዳ ወሰን ድረስ ያለውን የሱዳንን መሬት በ1812 (1820 እ.ኤ.አ) ያዘ።

የሞሐመድ ዓሊ ልጅና ወራሽ ሰዒድ ፓሻ ቀይ ባሕርን ከኤውሮፓ፣ ከሕንድና ከሩቅ ምስራቅ ጋር የሚያገናኘውን፣ የስዌዥን መተላለፊያ እንዲሠራ ለፈረንሳይ መሃንዲስ፣ ለፌርዲናን ደ ሌሴኸስ ፈቀደለት።

ኸዲቭ ኢስማኢል መላውን የአባይን ሽለቆ በግብጽ ይዞታ ሥር ለማድረግ የታቀደውን የአያቱን የሞሐመድ ዓሊን ዓላማ ተከትሎ በመጀመሪያ በ1865 ምጽዋንና ስዋኪምን ለመያዝ የቱርክን ሠልጣን ሕጋዊ ፈቃድ አገኘ። ቀጥሎ ሰማልያንና ሐረርን በጦር ኃይል በመያዝ ኢትዮጵያን ለመክበብ ቻለ። ከዚያም በንዳር እና በመጋቢት ወር 1866 ዓ.ም. በኢትዮጵያ ላይ ጦርነቶች አካሄደ።

በኢትዮጵያ በተደረጉት ዘመቻዎች በግብጽ ጦር ሠራዊት ላይ በተከታታይ በደረሰው ከባድ ሽንፈት ምክንያት ከሎኔል አሕመድ ዑራቢና አብረውት ያሉት መኮንኖች ምጽዋ ላይ የተቃውሞ ንቅናቄ ጀምረው ወደ ግብጽ ከተመለሱ በኋላ በንቅናቄው ገፉበት። በግብጽ ለተፈጠረው ብሔራዊ እንቅስቃሴ ቆስቋሽ የሆነው ይህ የመኮንኖቹ ንቅናቄ በመጨረሻ የኸዲቭ ኢስማኢልን ያገዛዝ ዘመን ዕድሜ አሳጥሮት «ማሕሩሳ» በተባለችው መርከብ ወደ ኢጣልያ ለመሰደድ አብቅቶታል። ይህም የሆነው እ.ኤ.አ. በ1882 ዓ.ም. ነበር። እንግሊዞች በግብጽ የስዌዥን የውሀ መተላለፊያና ሌሎችንም ተቅዋማትና የልማት እቅዶች ለመሥራት ከፍተኛ ገንዘብ ያወጡበትን ጥቅማቸውን ለመጠበቅ ሲሉ በዚህ የብጥብጥ ጊዜ እስክንድርያን በመድፍ የደበደቡበትና ግብጽ በእንግሊዝ ቁጥጥር ሥር የዋለችበት ወቅት ነበር።

³ Gandfroy - Demomby, *Iban Fadl Allah al-Umari Masalih al-Absar fi Mamalik al-Amsar*, (Paris, 1972).

የመንግሥታትና የሥርወ መንግሥታት መምጣትና መሔድ ወይም መነሣትና መውደቅ በታሪክ ሂደት ውስጥ ሲታይ የኖረ ነገር ነው። ብዙ ሺህ ዓመት ዕድሜ የሚቆጥረው የኒል ጉዳይም በሽለቆው ውስጥ የሚገኙትን ሕዝቦች ግንኙነት በሚነካ መልኩ እንደዚሁ ለረጅም ጊዜ የሚቆይ ጉዳይ መሆኑም የማያጠራጥር ነው። የኒል ተፋሰስ አገሮችና መንግሥታት ከጥቅማቸው አንጻር ብቻ እያዩ የሚወስኑት ወይም የሚከተሉት ፖሊሲ በኒል ወንዝ ላይ አወዛጋቢ ሊሆን የሚችል ተጽእኖ ማስከተሉ የማይቀር ነው።

ከታሪክ እንደምንረዳው የተለያዩ የኢትዮጵያ ነገሥታት የአባይን አቅጣጫ እንለውጣለን ብለው በመዛት ግብጽ በክርስቲያኖች ላይ ከምትፈጽማቸው አንዳንድ የጭቆና ተግባራት እንድትቆጠብ ለማድረግ ተጠቅመውበታል።

እንዲሁም እንግሊዞች ሱዳንን ሲያስተዳድሩ ግብፅ እንድትኖር ወይም እንድትንከታኮት ለማድረግ ቁልፍ መሣሪያ በእጃቸው ነበራቸው። ለምሳሌ ኅዳር 24/1924 እ.ኤ.አ የእንግሊዝ ተወካይ በካይሮ በተገደለበት ወቅት ፣ ከእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በተሰጠው ማስጠንቀቂያ በእንግሊዝ ሥር ያለው የሱዳን የጥምር አገዛዝ ከዚህ ጊዜ በኋላ ሱዳን ውስጥ በገዢው በተቋቋመው ድርጅት በመስኖ የሚለማው 300,000 ፋዳን (126,000 ሄክታር) ባልተወሰነ መጠን እንደ አስፈላጊነቱ የእርሻው ማሳ ከፍ እንደሚል ለግብፅ አሳወቀ። ስለ ተሰጠው ማስጠንቀቂያ በፓርላማ በቀረበ ትችት የእንግሊዝ መንግሥት ግብፅን በረሃብ በመቅጣት እጇን እንድትሰጥ ለማድረግ ይፈልጋል ወይ? የሚል ከፍተኛ ተቃውሞ ያዘለ ጥያቄ ተነሣ። በወቅቱ የአገሪቱ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የነበሩት በሰጡት መልስ ፍላጎቱ ይህ አይደለም በማለት ለአንግሎ - ግብፅ ትብብር ሁኔታ ታማኝ እና ፈቃደኛ የሆነ መንግሥት በግብፅ ካለ፣ ውሳኔው እንደሚሻርና ወደ ግብፅ የሚፈሰው ውሃ እንዳይቀንስ ከሱዳን ጋር ሁኔታዎች እንደሚመቻቹ፣ ለሚመለከተው ወገን ሁሉ ሁኔታውን ግልጽ አድርገዋል።

የኒል ሽለቆ ኅብረት የሚለው በሞሐመድ ዓሊ ፖሻ፣ በኤዲቭ ኢስማኢል እና በንጉሥ ፋሩክ የተነደፈው የግብጽ ዕቅድ፣ እ.ኤ.አ በ1952 ከተከሰተው አብዮት በኋላ የሞሐመድ ዓሊ ሥርወ-መንግሥት አፍራሽ በሆኑት በፕሬዚዳንት ጀማል አብደል ናስር በከፍተኛ ደረጃ እንዲንቀሳቀስ ተደርጓል። የኒል ሽለቆ ሀገሮች በግብፅ ተፅእኖ ሥር እንዲወድቁ ለማድረግ የተዘጋጀው ይህ ዕቅድ በየሀገሮቹ በሚገኙት ወገኖች ድጋፍ፣ በፀረ ኢምፔሪያሊዝም ፕሮፖጋንዳና ግብፅ እውን ለማድረግ በማትችለው በታንዛ ጋይል ብቻውን ተፈጻሚ ሊሆን አለመቻሉ ሲታወቅ፣ ናስር ይህንን ዓላማ ትተው በምዕተ ዓመቱ የውሃ ማከማቻ ግንባታ ፕሮግራም እንዲተካ አደረጉ። በዚህ ፕሮግራም መሠረት በየ100 ዓመት ከሚከሰተው ድርቅ ግብፅን ለማዳን ከፍተኛ መጠን ያለው የውሃ ማጠራቀሚያ ግድብ ለመሥራት ታቀደ።

በግብፅ፣ የኒልን ውሃ ሥርዓት ባለው መልኩ ለማጥናት እና የመስኖ ግብርናን ለማስፋፋት እቅዶችን ማዘጋጀት የተጀመረው በ20ኛው

ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ነው። የኒል ውሃ ለመስኖ እና ለጋይል ማመንጫ ሙሉ በሙሉ ጥቅም ላይ ለማዋል ጥናትና እቅድ የተካሄደው እ.ኤ.አ በ1930ዎቹ እና 40ዎቹ አካባቢ ነው። በዚህም መሠረት የምዕተ ዓመቱ የውሃ ማጠራቀሚያ የሚለው ፕሮግራም ተዘጋጀ። በአንድ በኩል በታላቋ ብሪታኒያ እና በግብፅ መካከል፣ በሌላ በኩል ደግሞ በላይኛው የኒል ተፋሰስ አገሮች መንግሥታት እና በግብፅ መካከል እ.ኤ.አ ከ1891 እስከ በ1929 ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ተደርገዋል። እነዚህ ስምምነቶች ሁሉ የተዘጋጁት የኒል ውሃ፣ ለታችኞቹ የተፋሰሱ አገሮች በማደቁርጥ መልክ የሚፈስ መሆኑን ለማረጋገጥ ነው።

ከእነዚህ ስምምነቶች አንደኛው እ.ኤ.አ ግንቦት 15/1902 የተካሄደው የአንግሎ-ኢትዮጵያ የወሰን ስምምነት ነው። የዚህ ስምምነት አንቀጽ 3:-

ግርማዊ ጃንሆይ አፄ ምኒልክ፣ ከግርማዊ ታላቋ የብሪታንያ መንግሥት እና ከሱዳን መንግሥት ጋር ስምምነት ሳያደርጉ፣ በጥቁር አባይ ፣ በጣና ሃይቅ እና በሶባት ላይ የወንዙን የውሃ ፍሰት የሚገድብ ምንም አይነት የግንባታ ሥራ አያካሂዱም፣ ወይም ምንም አይነት የግንባታ ሥራ እንዲካሄድ አይፈቅዱም።⁴ ሲል ደንግጋል።

ግብፅ እና ታላቋ ብሪታንያ በሱዳን ስም ከላይኞቹ የኒል ተፋሰስ አገሮች ጋር ምንም ዓይነት ምክክር ሳያደርጉ፣ የኒል ውሃ በመካከላቸው ለመከፋፈል ስምምነት ተፈራረሙ። ታላቋ ብሪታንያ፣ በኮንዶሚኒየሙ ስም ሱዳንን ወክላ ከግብፅ ጋር ግንቦት 7/1929 እ.ኤ.አ በተደረገው ስምምነት መሠረት፣ ለግብፅ በየአመቱ 48 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ተፈቀደላት። ይህም የግብፅ ታሪካዊ መብት እንደሆነ ተደርጎ ተቆጠረ። ሱዳን ደግሞ በየዓመቱ 4 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ብቻ እንድታገኝ ተፈቀደላት።

ግብፅ በየዓመቱ ከ60 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ በላይ የሚሻ፣ ከ3 ሚሊዮን በላይ ሃክታር መሬት አልምታ ለመስኖ እርሻ አውላለች። ሱዳን ደግሞ በየዓመቱ 16 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ የሚሻ፣ 2 ሚሊዮን ሃክታር የሚሆን መሬት በመስኖ እንዲለማ አድርጋለች። ሌሎቹ የተፋሰሱ አገሮች እስካሁን ድረስ ጥቅም ላይ ያዋሉት ውሃ በእጅግ ትንሽ ነው፣ ወይም ለመስኖ ግብርና ውሃውን ጥቅም ላይ ለማዋል ያደረጉት ጥረት ከዚህ ግባ የሚባል አይደለም።

የጣና ሃይቅን በተመለከተ እ.ኤ.አ በ1925 ለተደረገው የአንግሎ-ኢጣሊያ ስምምነት የአፀፋ ምላሽ ለመስጠት፣ አዛዥ ወርቅነህ እሸቱ (ዶክተር ቻርልስ ማርቲን) ወደ አሜሪካ ተልከው ነበር። እርሳቸውም ከፕሬዚዳንት ኩሊጅ ጋር ተገናኝተው ከኒውዮርክ ገፍጂ ጋይት ሌንጂነሪንግ ኮርፕሬሽን ጋር ኅዳር 3/1927 እ.ኤ.አ ስምምነት

⁴ Sir Edward Herstlet, *The Map of Africa by Treaty*, Vol. 2 (London 1976), p. 585.

ተፈራረሙ። የኋይት ኢንጂነሪንግ ኮርፕሬሽን በራሱ ወጪ ግድብ እንዲሠራ፣ እንደዚሁም ውሃውን ለሱዳን በመሸጥ ትርፍ እንዲያገኝ እና ለኢትዮጵያ መንግሥትም የሮያሊቲ ክፍያ ለመፈፀም ተስማምቶ ነበር።

የገፍ.ጂ. ኋይት ኢንጂነሪንግ ኮርፕሬሽን እ.ኤ.አ በ1930 እና 34 መካከል የጣና ሃይቅን ጥናት ሙሉ በሙሉ ከማጠናቀቁም በላይ ግድቡ የሚገነባበትን ቦታም በሁለት የመስክ ጉዞዎች ገብቷል። የግድቡ ወጪም ከ10-15 ሚሊዮን የአሜሪካ ዶላር እንደሚያወጣ ተገምቶ ነበር። የግድቡ ፕሮጀክት ሳይከናወን ቀርቷል። የዚህም ዋናው ምክንያት በአንድ በኩል በዲፕሎማሲው መስክ በብሪታኒያ እና በኢጣሊያ የተደረገው ግፊት ሲሆን፣ በሌላ በኩል ደግሞ በወልወል የኢጣሊያ ወረራ ችግር ምክንያት ታኅሣሥ 1934 እ.ኤ.አ የተጀመረው የኢጣሊያ-ኢትዮጵያ ግጭት ነበር።

የኢትዮጵያ መንግሥት የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ዋና አማካሪ የነበረው ጆን እስፔንሰር እንደጻፈው፡-

ከ1945 እ.ኤ.አ ጀምሮ ግብፅ ምንም እንኳን ውጤት ባታገኝም ቅሱ የአባይ ውሃን ጉዳይ ለማንሳት ፈልጋል ነበር። ኢትዮጵያ የወንዞችን ውሃ በተመለከተ ለግብፅ አዎንታዊ ምላሽ ለመስጠት በግብፅ በኩል ጠቀሚታ ያለው የአፀፋ አወንታዊ መልስ ሳይገኝ ከግብፅ ጋር ስምምነት ለማድረግ ምንም አይነት ፍላጎት አልነበራትም። ከዚህም በላይ በፖሪስ በተደረገው የሰላም ጉባኤ ኢትዮጵያ በኤርትራ ጉዳይ ባላት የይገባኛል ጥያቄ ላይ ግብፅ ተቃውሞ ማንሳቷ፣ እንደዚህ ያለው ድርድር እንዲካሄድ የሚረዳ አልነበረም። በዚህ የተነሳ የግብጽ ጥያቄ ውድቅ እንዲሆን ተደርጓል።⁵

4. የአስዋን ከፍተኛ ግድብ ኢትዮጵያ ሳይ ሲያስከትል የሚችሉውን ችግር ስመቋቋም ኢትዮጵያ የወሰደቻቸው እርምጃዎች

ሲሠራ የታቀደው የአስዋን ከፍተኛ ግድብ ከወጪ አንጻር በጣም ከፍተኛ በመሆኑ፣ የዓለም ባንክ ጠቅላላውን ወጪ ለመሸፈን ያልተዘጋጀ መሆኑ ሲታወቅ፣ በቴክኒክ ረገድ ስምምነት ከተደረሰና የአሜሪካ እና የእንግሊዝ መንግሥታት ተጨማሪ እገዛ የሚያደርጉ ከሆነ የዓለም ባንክም በበኩሉ ከወጪው ለመሳተፍ ዝግጁ እንደሚሆን አስታውቆ ነበር።

ግብፅ በሶቪየት የገንዘብ ወይንም የቴክኒክ እርዳታ እንዳትተማመን ለማድረግ የአሜሪካ እና የእንግሊዝ መንግሥታት በዕቅዱ ተካፋይ ለመሆን ፍላጎታቸውን በቀጥታ አሳይተው ነበር። ግን እነርሱ በጉዳዩ ላይ በገንዘብም ሆነ በፖለቲካ ረገድ የሚኖራቸው ተሳትፎ የረጅም ጊዜ ዕቅድ እንደሚሆን እና ግድቡ ከመሠራቱ በፊት ወደ ጎርፉ ውሃ ማከማቻ ሃይቅ የሚፈሰውን ውሃ ወደፊት እንዲቀንስ የሚያደርግ፣ የኒል

ውሃን ጥቅም ላይ የሚያውል⁵፣ የኢትዮጵያ ዕቅድ መኖር አለመኖሩን በቅድሚያ ለማወቅ ፍላጎት ነበራቸው። ይህ እጅግ ግዙፍ የሆነ ሃይቅ በሱዳን ወሰን የሚያቋርጠውን ውሃ ከማከማቸቱ በላይ፣ ከፍተኛ በሆነ የሱዳን መሬት ላይ ለዘለቄታው የሚንጣለል ነው። ሱዳን በዚህ ምክንያት ከግዛት አኳያ እና ለአቀደቻቸው የመስኖ ፕሮግራሞች ተጨማሪ ውሃ በማግኘቱ ረገድ ቀጥተኛ የሆነ ፍላጎት እንዳላት ገለጻች። የዓለም ባንክ የቀረበውን የግድብ ወጪ ለመሸፈን በቅድመ ሁኔታነት የውሃውን ክፍፍል በተመለከተ ሱዳን እና ግብፅ ያደረጉትን ስምምነት በሚያረካ መልኩ እንዳሻሻለው ተዘግቦ ነበር።

የግብፅ መንግሥት፣ በአስዋን ላይ የሚገነባው ከፍተኛ ግድብ፣ የግብፅን የውሃ ችግሮች በአንድ ትልቅ ፕሮጀክት አማካይነት ለመፍታት፣ በጣና ሃይቅ አፍ ላይ ወይም በአባይ በታችኛው ክፍል የሚገነቡትን ግድቦች መቆጣጠርን ጨምሮ፣ ከኢትዮጵያ ጋር ከስምምነት ለመድረስ እንደሚያስችለው ተማምኖ እንደ ነበር ይገመታል። የግብፅ መንግሥት፣ የዓለም ባንክ፣ የአሜሪካና የእንግሊዝ መንግሥት የከፍተኛ ውን ግድብ ጠቅላላ ጉዳይ ከኢትዮጵያ መንግሥት ጋር አለማንሳታቸው ይህንን አመለካከት ይደግፋል።

ወደ ግብፅ የሚፈሰው ውሃ እንዳይቀንስ ኢትዮጵያ የምትጠየቅ ከሆነ፣ በኢትዮጵያ መንግሥት የተቋቋመው ግብረ-ሃይል እንደዚህ ያለው ጥያቄ ውድቅ መደረግ እንደሚገባው እና እንደዚሁም ያለምንም ጥርጥር የግድቡን ግንባታ የሚያዘገዩ ድርድሮች መደረግ እንደሚገባቸው የውሳኔ ሃሳብ አቅርቦ ነበር። የናስር መንግሥት፣ ከግብፅ ውስጣዊ የፖለቲካ እና የኢኮኖሚ ሁኔታዎች አንጻር ዕቅዱን ተግባራዊ የማድረግ ግዴታ ያለበት በመሆኑ፣ እንደዚህ ያለው መዘግየት በግብፅ ላይ ብዙ ጣጣ እንደሚያስከትል ግልፅ ነበር። በተመሳሳይ መልኩ አሜሪካ እና እንግሊዝ እንደዚህ ያለው ሁኔታ ከተከሰተ ለግድቡ ግንባታ መዘግየት ኢትዮጵያን ተጠያቂ የሚያደርግ አዝማሚያ እንደሚያሳዩ ስለማያጠራጥር የዚህ ዓይነቱ አደጋ ሊደርስ እንደሚችል ግልፅ ነበር።

ከዓለም ባንክ፣ ከአሜሪካ እና ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር የሚደረጉት የገንዘብ ድርድሮች ተጠናቀው፣ የኢትዮጵያ ማረጋገጫ ሳይገኝና ኢትዮጵያ ውሃዋን በአግባቡ ለመጠቀም ባላት መብት መሠረት በጉዳዩ ላይ ላላት ተቃውሞ አፈሴላዊ ግንዛቤ ሳይወሰድ ግድቡ ቢገነባ፣ ኢትዮጵያ ነገሩን በዝምታ በማሳለፍ እንደተስማማችና የአባይ ውሃን ፍሰት ለመቀነስ ምንም አይነት እርምጃ ከመውሰድ እንደምትቆጠብ ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል። ይህ አደገኛ ነገር ሲሆን ግብጽና ሱዳን ወደዚህ አቋም ዘንበል ማለታቸው አያጠራጥርም። ከዚህ ሁሉ በላይ አሜሪካና እንግሊዝ ግድቡን ለመሥራት በሚያደርጉት የገንዘብ አስተዋጽኦና ግብጽ የምግብ ፍላጎትዋን ለሚሟላት ባለባት አጣጣፊ ሁኔታ በፓሊቲካም ሆነ በኢኮኖሚክ ረገድ ለመርዳት በሚያደርጉት

⁵ John Spencer, *Ethiopia at Bay* (East Lansing, 1978), p. 188

(ተሳትፎ) መጠን የግብጽን አቋም ለመደገፍ ይገደዱ ይሆናል ተብሎ ተገመተ።

ጥያቄው ባጭሩ፤ ኢትዮጵያ ወንዞቿን በአግባቡ ለመጠቀም ያላትን መብት በወቅቱ መግለፅ ይገባት ነበር ወይስ አልነበረም? የሚለው ነው።

ጉዳዩ በመጀመሪያ ከሕግ አንጻር ሲጤን፤ ማንም ቢሆን መብቱን ለማስጠበቅ እርምጃ እንዲወስድ የሚያስገድደው ሁኔታ አልነበረም። በእርግጥ ጥያቄው ከግል የሕግ ሁኔታ የግል የመሬት ባለቤቶችን የሚመለከት ከሆነ፤ የላይኛው ተፋሰስ የመሬት ባለቤት ግድብ ለመገንባት ዝግጅት ለሚያደርገው ለታችኛው ተፋሰስ የመሬት ባለቤት መብቱን ወይንም ተቃውሞውን ለመግለፅ አይገደድም። በሁለቱም በዓለም-አቀፍ ሕግና በግል ሕግ መሠረታዊው ደንብ ከጋራ ምንጭ የሚመነጨውን ውሃ አጠቃቀም በተመለከተ አግባብነት ባለው መልክ ተጠቅሞ ጥቅም ላይ የዋለውን ውሃ አግባብነት ባለው መልኩ ወደ ፈሳሹ ወንዝ እንዲመለስ ማድረግ ነው። ይህ መርህ ለምሳሌ፤ በፖኪስታን እና በአፍጋኒስታን እና በህንድ መካከል ባሉት የውሃ ውዝግቦች ላይ ተቀባይነትን አግኝቷል።

እንደ እነዚህ ባሉት ሁኔታዎች የበላይ ተፋሰስን መብትን ለመያዝ እና ለመጠበቅ በሕገ ረገድ እንደዚህ ያለ ግዴታ የሌለ በመሆኑ፤ አንድ አገር ለበታች የተፋሰስ አገር ግልፅ የሆነ ተቃውሞዎችን በመቀጠል ይህንኑ እንድታፀና ትገደዳለች። ስለዚህ ቀሪው ብቸኛው ጥያቄ እንደዚህ ያለ ኦሎሎላዊ ተቃውሞ ከተግባራዊ ወይንም ከፖለቲካ ምክንያቶች አንጻር አስፈላጊ ነው ወይ የሚለው ነው።

በኢትዮጵያ መንግሥት፤ ቢደረግ ኖሮ ለሚወሰደው እርምጃ ወይንም የተቃውሞ መግለጫ፤ በሌላው ወገን ሊሰጥ የሚችለው ምላሽ ምን ሊሆን እንደሚችል ማሰብ ይቻላል። የዓለም ባንክ፤ ሱዳንን በተመለከተ እንደ ወሰደው ተመሳሳይ እርምጃ ሁሉ የኢትዮጵያን የውሃ ፍላጎት፤ የውሃ አጠቃቀም ፕሮግራሚን (የመስኖ ወዘተ) እንዲያረጋግጥ እና ኢትዮጵያ ግልፅ የሆኑ ማረጋገጫዎችን እንድትሰጥ በኢትዮጵያ ላይ ተፅእኖ እንዲያደርግ ግፊት እንደሚደረግባት ምንም አይነት ጥርጣሬ አይኖርም። እንደዚሁም ከኢትዮጵያ ጋር የሚደረሰውን መስማማት የግድቡን ወጪ ለመሸፈን በባንኩ በቅድመ ሁኔታነት እንዲቀመጥ መደረጉ አጠራጣሪ ሊሆን ይችላል። ለግብፅ በእጅጉ አስፈላጊ የሆነ ፕሮግራም እውን እንዳይደረግ በማያዣነት በመያዙ፤ የዓለም ባንክ በመላው ዓለም ሊደርስበት የሚችለውን ወቅት ለማስቀረት እንዲቻል ኢትዮጵያ በወንዞቿ ላይ ለመጠቀም ያልተዘጋጀች ይህንንም እውን ለማድረግ የማትችል ስለመሆኗ ማረጋገጫ እንዲሰጠው ጥያቄ ከማንሳት አይቆጠብም። በተመሳሳይ መልኩ ከአሜሪካ እና ከእንግሊዝ ዓላማ አኳያ ከኢትዮጵያ የሚመነጭ ማንኛቸውም መግለጫ እነዚህ መንግሥታት በኢትዮጵያ ላይ ተፅእኖ እንዲያደርጉ ያደርጋል። ማለትም ኢትዮጵያ ከግብፅ እና ከሱዳን ጋር ስምምነት ላይ እንድትደርስ ተፅእኖ ያሳድራሉ።

ኢትዮጵያ ወጥመድ ውስጥ እንድትገባ ወይንም ማንኛቸውንም ግልፅ የሆነ መግለጫ እንድትሰጥ ተፅእኖ የሚደረግባት ከሆነ በሱዳን ላይ

ደርሶ የነበረው ተመሳሳይ ሁኔታ ይደርስባታል። የውሃ ፍላጎቷን በተመለከተ መግለጫዎችን ሰጥታ ድርሻዋ እንዲጨመርላት ግብፅን መጠየቅ ይኖርባታል፤ ከግብፅ ጋር ለመደራደርም ዓለም-አቀፍ ባንክ በሚያደርግላት እርዳታ ላይ እንድትተማመን ያደርጋታል። በሌላ በኩል፣ ኢትዮጵያ የዓለም ባንክ ለሚያቀርባቸው ጥያቄዎች የራሷን ውሃ በአግባቡ ለመጠቀም ከዓለም አቀፍ ህግ አኳያ ያላትን መብት ደጋግሞ በመግለፅ ብቻ ፣ ምላሽ የምትሰጥ ከሆነ፣ እንደዚሁም ከአሜሪካ እና ከእንግሊዝ ዲፕሎማሲያዊ ተፅዕኖ የሚደረግባት ከሆነ፣ በመጨረሻ በአሁኑ ወቅት የውሃውን ፍላጎት ሊቀንሱ የሚችሉ እና ውሃውን በከፍተኛ ደረጃ ለመጠቀም የሚያስችሉ ምንም አይነት እቅዶች የሉም ብላ ለመግለፅ ብትገደድ ክብሯን የሚቀንስ ተግባር ይሆናል። ከሁሉም በበለጠ ደግሞ ከዚያ በኋላ በግልፅ ከታወቁት እና ከተገለጹት የግብፅ ፣ የአሜሪካ እና የእንግሊዝ አቋሞች ጋር ልትጋፈጥ ትችላለች። ማለትም ሁሉም የኢትዮጵያ የወደፊት እቅድ ወደ ከፍተኛው ግድብ የሚደርሰውን የውሃ መጠን መንካት የለበትም በማለት ወይም የዚሁ አንድምታ ያለው መልዕክት በማስተላለፍ ሁሉም በጉዳዩ ላይ እጃቸውን የሚያስገቡ ይሆናሉ።

በአጠቃላይ፣ የታወቁትን ዲፕሎማሲያዊ ጥያቄዎች እና ግፊቶች በተመለከተ በራሷ ላይ ሊደርሱ የሚችሉ ተግባራዊ እና ፖለቲካዊ ተጽእኖዎች ሲታዩ፣ ኢትዮጵያ በውሃው ላይ ለመጠቀም ያላትን መብት ከመግለጻ በፊት ቅድሚያ ድርጅት ማከናወን እንደዚህ ያለ እርምጃ መውሰዱ አያስፈልግም ከሚል መደምደሚያ ላይ ተደርሶ በዚሁ ተወሰነ።

* * *

በአሜሪካ፣ በእንግሊዝ እና በዓለም ባንክ ተሳትፎ የአስዋንን ከፍተኛ የውሃ ግድብ ፕሮጀክት ለማገዝ የመጀመሪያ ደረጃ ስምምነት ላይ ተደርሷል የሚለው መግለጫ ሲሰማ፣ የኢትዮጵያን ሕጋዊ መብት ለማረጋገጥ፣ የመጀመሪያው የአፀፋ እርምጃ በጣና ሃይቅ ወይም በጢስ አባይ መግቢያ ላይ የሃይድሮ ኤሌክትሪክ ለማመንጨት የሚያስችል ግድብ ለመገንባት የሚችል ተአማኒነት ያለው ኩባንያ በአስቸኳይ ማግኘት ነው የሚል አሳብ ቀረበ።

እኔ በወቅቱ በምክትል ሚኒስትር ደረጃ ሥራና መገናኛ ሚኒስቴርን እመራ ስለነበር ናቢጋ ጣና እየተባለ ከሚጠራ የአገር ውስጥ የጣሊያን ኩባንያ ጋር በመተባበር ባቲኞል በሚባል የፈረንሳይ ኩባንያ እንዲካሄድ ታቅዶ የነበረውን የጢስ አባይ ግድብ ሥራ እንድቆጣጠር በግርማዊ ንጉሠ-ነገሥት ታዘዝኩ።

ለመነሻ በተደረገው ጥናት በጣና ሃይቅ መግቢያ ላይ የኤሌክትሪክ ማመንጫ ጣቢያ መገንባቱ ምንም ዓይነት ተግባራዊ ጠቀሜታ የለውም የሚል አስተያየት መኖሩን ተረዳሁ። በዚህ ቦታ ላይ የሚገነባ የኃይል ጣቢያ ከማናቸውም ሊታዩ ከሚችሉ የኤሌክትሪክ ማከፋፈያ ማዕከላት

በጣም የራቀ ነበር። በተጨማሪም የኃይል ማመንጫው አቅም በጣም አነስተኛ ይሆናል። እንደዚሁም በቂ የሆኑ የቅድሚያ ጥናቶች ሳይደረጉ እና የጨረታ ውድድር ሳይደረግ እንደዚህ ያለውን ከፍተኛ ፕሮጀክት መስጠቱ አግባብነት አይኖረውም፤ የሚል ሃሳብ አቀረብኩ። በዚህም ምክንያት በወቅቱ ዝነኛ የነበሩት ሃይድሮሎጂስት፣ ስዊድናዊው ፕሮፌሰር ሄልስትሮም ሃሳባቸውን እንዲያማክሩን አመጣናቸው። በየካቲት ወር 1956 እ.ኤ.አ በአደረጉት ጉብኝት፣ ሄልስትሮም የሰጡት አስተያየት ከባቲኞልና - ናቪጋ ጣና በቀረበው ሃሳብ ላይ የነበረውን ተቃዋሚ የሚያረጋግጥ ነበር።

እንደ ሄልስትሮም አመለካከት ከሆነ ለሃይድሮ ኤሌክትሪክ ግንባታ በእጅጉ ተስማሚ የሚሆነው ቦታ ከሃይቁ ርቆ በሚገኝ ቦታ ላይ ነው። ከወንዙ አቅጣጫ ሲለካ፣ ከጣና ሃይቅ 325 ኪ.ሜትር ርቀት ላይ ከሚገኘው ከደብረ ማርቆስ በስተ ደቡብ በኩል ጥሩ የግድብ ቦታ እንዳለ በማረጋገጥ የየቀኑን ጭነት ልዩነት ፍላጎት ለሚሟላት በሃይድሮ ኤሌትሪክ ጣቢያው ላይ አነስተኛ የውሃ ማጠራቀሚያ እንደሚያስፈልግ አሳሰቡ።

በሃይድሮ ኤሌትሪክ ማመንጫው ጣቢያ ላይ ጥቅም ላይ የሚውለው ውሃ በከፊል ከጣና ሃይቅ የሚመጣ ሲሆን፣ በከፊል ደግሞ በሐይቁ እና በኤሌትሪክ ማመንጫው ጣቢያ መካከል ከሚገኘው ወንዝ ይገኛል። ከሃይቁ መውጫ ላይ ያለው የውሃ ማሰባሰቢያ ቦታ በግምት 16,800 ኪ.ሜትር ካሬ ይሆናል። እንደዚሁም በመልካ ቃሎ ላይ በግምት 78,800 ኪ.ሜትር ካሬ ይሆናል። ስለዚህ በሃይቁ እና በኃይል ማመንጫው ጣቢያ መካከል ያለው የውሃ ማመንጫ ቦታ 62,000 ኪ.ሜትር ካሬ ነው። ወደ አዲስ አበባ የማስተላለፊያው መስመር ርዝመት 150 ኪ.ሜትር ብቻ ይሆናል ማለት ነው።

ወደ ኃይል ማመንጫው ጣቢያ የተስተካከለ የውሃ ፍሰት ለማግኘት፣ የውሃ ማጠራቀሚያ ያስፈልጋል። ይህ የውሃ ማጠራቀሚያ በጣና ሃይቅ አካባቢ የሚቋቋም እንደመሆኑ መጠን ይህ ሃይቅ ለውሃ ማጠራቀሚያ ዓላማዎች ጥቅም ላይ ይውላል ማለት ነው። ለዚህ ዓላማ የሚያስፈልገው ውሃ ለመስኖ ከሚያስፈልገው ውሃ ጋር ተመሳሳይ ይሆናል፤ ማለትም በበጋው ወራት የጣና ሃይቅ ለመስኖ ልማት እንደ ውሃ ማጠራቀሚያ ተደርጎ ያገለግላል። በመጨረሻም፣ ለጎርፍ መከላከያ መጠነኛ የውሃ ማጠራቀሚያ መቀመጥ ይኖርበታል።

ቀደም ሲል በጣና ሃይቅ ላይ የተደረጉት አብዛኛዎቹ ጥናቶች የተደረጉት በግብፅ እና በሱዳን በነበረው የእንግሊዝ አስተዳደር ጊዜ ነበር። በ1902/03 እ.ኤ.አ የግብፅ ሥራ ሚኒስቴር ባልደረባ በነበረው በሲ. ኤ. ዱፑየስ (C.E. Dupius) እንደዚሁም የአንግሎ-ግብፅ ሱዳን ጂኦሎጂስት በነበሩት በጂ. ደብሊዩ ግራሃም (G.W. Graham) እና በግብፅ መንግሥት የሥራ ሚኒስቴር የፊዚካል መምሪያ አባል በነበሩት አር.ፒ.

ብላክ (R.P. Black) ከ1920-24 እ.ኤ.አ በነበረው ጊዜ ተጠንቷል።⁶ እንደዚሁም በሜጅር አር. ኢ. ቺዝማን (R.E. Cheesman) የቅኝት ጥናት ተደርጎ ነበር።⁷ የአሜሪካ ኩባንያ በነበረው በኒውዮርክ ጄ.ጂ. ጋይት (J.G White Inc.) ኢንጂነሪንግ ኮርፖሬሽን የጣና ሃይቅን ቃኝቶ የሃይቅን መውጫ ለመቆጣጠር እንዲቻል ግምት እንዲያቀርብ በኢትዮጵያ መንግሥት ተጋብዞ በነበረው ከ1929-1934 እ.ኤ.አ ድረስ አንዳንድ ጥናቶች ተደርገዋል።⁸ እንደዚሁም ኢትዮጵያ በኢጣሊያ በተወረረችበት ወቅት በኤል.ፖንቲ ኮርቮ (L. Ponte Corvo) የጣናና የአባይ ጥናት ተካሂዷል።⁹ እነዚህ ሁሉ ጥናቶች የጣና ሃይቅ ከዚህ የሚከተሉትን ዓላማዎች ተግባራዊ ለሚያደርግ ባለብዙ ፈርጅ ፕሮጀክት በከፍተኛ ደረጃ ተስማሚ ሊሆን እንደሚችል አረጋግጠዋል።

1. ሃይቅን በመቆጣጠር እና የሃይቅን ከፍተኛ ደረጃ በመቀነስ በከፍተኛ ደረጃ ይከሰት የነበረውን የጎርፍ አደጋ ለመከላከል።
2. ሃይቅን በመቆጣጠር ለሃይድሮ ኤሌክትሪክ ማመንጫ ጣቢያ የሚሆን የውሃ ማጠራቀሚያ በማስገኘቱ ረገድ ፣ ከዚህ በተጨማሪም ወደ ኃይል ማመንጫው የሚፈሰው ውሃ በበጋው ወራት እንዲጨምር ለማድረግ ያስችላል፤ በዚህም ምክንያት በኃይል ማመንጫው ዓመቱን ሙሉ ውሃ እንዲገኝ ያስችላል።
3. በአባይ ለውሃ ማጠራቀሚያ በእጅጉ ተስማሚ ከሆኑት ቦታዎች አንደኛው የሆነውን የጣና ሃይቅ በመቆጣጠር በኢትዮጵያ ውስጥም ሆነ ከኢትዮጵያ ውጭ ለመስኖ ዓላማ ውሃ ለማቅረብ ያስችላል።

ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን ዓላማዎች እውን ለማድረግ በሃይቅ መውጫ ላይ መቆጣጠሪያ መገንባት ይኖርበታል። በዚህም መሠረት የውሃውን ደረጃ ዝቅ ለማድረግ ዓላማ ሥራዎች ይከናወናሉ። እንደ አስፈላጊነቱ ለማንቀሳቀስ መቆጣጠሪያው በብረት በሮች የሚዘጉ መክፈቻዎች ሊኖሩት ያስፈልጋል።

ቀደም ሲል በጣና ሃይቅ ላይ የተደረጉ አንዳንድ ጥናቶች በወንዙ መሠረት አጋማሽ ላይ ዐሥር ኪ.ሜትር ርዝመት ያለው ጥልቅ የውስጥ ለውስጥ የውሃ ቦይ በመቆፈር ውሃ ከሃይቅ እንዲወጣ የሚል አስተያየት ቀርቧል።

⁶ William Garstin, *Report on the Basin of the Upper Nile*, (Cairo, 1904); H.E. Hurst, R.P. Black and Y.M. Simaika, *The Nile Basin* Vol. VII (Cairo, 1946).
⁷ R.E. Cheesman, *Lake Tana and the Blue Nile* (London, 1936)
⁸ J.G. White, *Corporation Report on Lake Tana Outlet Works and the Ethiopian Highway from Addis Ababa to Lake Tana, 1933-1935*.
⁹ L Ponetecorvo, *Engineering Problems in Colonial Territories* (Rome, 1938); *idem, L’Africa Orientale Italiana ed il Nilo* (Roma, 1939)

የሃይቁ የውሃ ማጠራቀሚያ አቅም እስከ ከፍታው ድረስ ማለትም በሃይቁ የውሃ ደረጃ መካከል እስከ ከፍተኛው ዝቅተኛ ቦታ ድረስ ያለው መጠን 1 ተኩል ሜትር ሲሆን - ሊይዝ የሚችለው 4 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ነው። አንዳንዶቹ እንደ ገመቱት የጣና ሃይቅ የውሃ ማጠራቀም አቅሙ እስከ 11 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ይደርሳል።

የኢትዮጵያን የተፋሰስ መብት በማረጋገጡ ሂደት የአባይን ተፋሰስ በሚገባ በመመርመር እና ለመስኖ ዓላማ የሚያስፈልገውን የውሃ መጠን መወሰኑ ዓይነተኛው ጉዳይ እንደ መሆኑ መጠን፣ የባቲኞል - ናቪጋ ጣና የውሃ እቅድ ውድቅ ሆነ። በተወሰነ ፕሮጀክት ላይ ከመሰማራት ይልቅ፣ ትኩረት መስጠት የሚገባው ጉዳይ የሃይድሮሎጂ ጥናቶችን ለመጀመሩ እና የጥቁር አባይ ውሃ ተፋሰስ ጥናት ለማካሄዱ ተግባር እንዲሆን ተወሰነ።

5. በዋሽንግተን የተደረገ ውይይት

በ 1948 ዓ.ም. (በ1956 እ.ኤ.አ) የፀደይ ወቅት ከዓለም ባንክ ጋር የሁለተኛውን የአውራ ጉዳይ ብድር ለመደራደር እና እንደዚሁም ለኢትዮጵያ አየር መንገድ አውሮፕላኖች መግዣና የአውሮፕላን ማረፊያ ሜዳዎች ማሠሪያ ከአሜሪካ የኤክስፖርት ኢምፖርት ባንክ ብድር ለማግኘት ወደ አሜሪካ መሄድ ነበረብኝ። ከእኔ ጋር አብረው የተጓዙት ሚስተር ሮበርት እስኩት ሲሆኑ ከእርሳቸውም ጋር ቀደም ሲል ከ4 ዓመታት በፊት በ1943 ዓ.ም. በሮማ ከኢጣሊያ ጋር ጦር ካሳ ድርድር ስናደርግ በቅርብ ሠርተን ነበር። በዋሽንግተን ዲ. ሲ. ቆይታችን ወቅት የአባይን ጥያቄ በተመለከተ ከአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ጋር ለመወያየት አጋጣሚውን ተጠቀምኩ።

ከአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትርና የኦፕሬሽን ማስተባበሪያ ቦርድ ሊቀ መንበር ከሚስተር ኸርበርት ሲ ሁቨር (Harbert C. Hoover) ጃኒየር ጋር በተደረገ ስብሰባ የአባይ ውሃን ለመጠቀም ኢትዮጵያ ያላትን ሕጋዊ መብት በመግለጽ የታች ተፋሰስ አገሮችን ፣ የግብፅ እና የሱዳንን ፍላጎት ለማሟላት አሜሪካ ብትረዳም የአባይ ተፋሰስ የላይኞቹ ሀገራት ፍትሐዊ የሆነ የውሃ ድርሻ ለመጠቀም ያላቸውን መብት የአሜሪካ መንግሥት በግልፅ እውቅና ቢሰጥ ተገቢ ነው በማለት አስተያየት አቀረብኩ።

ሚስተር ሁቨር የተገለፁትን ሃሳቦች በአፅንኦት አዳምጠው፣ የቅርብ ምስራቅ፣ የደቡብ ኢስያ እና የአፍሪካ ጉዳዮች ረዳት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ከሆኑት፣ ከሚስተር ጆርጅ ቪ አለን (George V. Alen) እና በአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የአፍሪካ ጉዳዮች ጽ/ቤት ዳይሬክተር ከሆኑት ከሚስተር ሊኦ ጂ ሳየር (Leo G. Syr) ጋር በጉዳዩ ላይ በዝርዝር እንደወያይ አሳሰቡኝ።

በዚህ መሠረት እኔና ሕግ አማካሪዬ ሚስተር ሮበርት ስኩት ለሁለት ሳምንታት ያህል ከሚስተር አለንና ከሚስተር ሳየር ጋር ለአያሌ

ጊዜያት ተገናኝን። በስብሰባችን መጨረሻ ላይ ሚስተር ሁቨር፣ ፕሬዚዳንት አይዘንሃወር፣ ከፕሬስ ጋር በሚያካሂዱት ስብሰባ በአንደኛው ላይ የአሜሪካ መንግሥት ከፍተኛውን የአስዋን ግድብ ፕሮጀክት ሲያግዝ፣ ሱዳንን፣ ኢትዮጵያን ኡጋንዳን ጨምሮ፣ ውሃቸው አስተዋፅኦ ለሚያደርገው ለላይኞቹ የተፋሰስ አገሮች መብት ጥቅም እውቅና እንደሚሰጥ እንደሚገልፁ አስረዱኝ። ከአራት ቀናት በኋላ ይህ ተስፋ ሊረጋገጥ ችሏል። በመጨረሻም የአሜሪካ ማረጋገጫ በጽሑፍ እንዲሰጠኝ ጥያቄ አቀረብኩ። ሚስተር ሁቨር ይህንኑ ሃሳቤን በፀጋ ተቀብሎት። በወቅቱ የኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለነበሩት፣ ለአቶ አክሊሉ ሀብተወልድ ግንቦት 26/1956 እ.ኤ.አ የተፃፈውን የማረጋገጫ ደብዳቤ ሰጡኝ።¹⁰

ወደ ኢትዮጵያ ስመለስ ከአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ጋር ኦፊሴላዊ ባልሆነ መልኩ ባደረግኩት ወይይት የተገኘውን ውጤት ለግርማዊነታቸው እና ለካቢኔው ገለፅኩ። ከዚህም ጋር በማያያዝ በሥራ ሚኒስቴር ሥር የውሃ ሃብት ልማት ድርጅት እንዲቋቋም ሃሳብ አቅርቤ የግርማዊነታቸውን እና የካቢኔውን ፈቃድ አገኘሁ።

በቅድሚያ በአባይ ላይ ቀደም ሲል የተደረጉትን ጥናቶች ማሰባሰብ አስፈላጊ መሆኑን በመገንዘብ ሙሴ ፕዮር ፔትሪዲስ የኢትዮጵያ ዜጋ የነበሩ፣ በትውልዳቸው ግሪካዊ የሆኑ፣ ከኢጣሊያን ወረራ በፊት በአንካራ የኢትዮጵያ ሴጌሽን ያገለገሉ ፣ ለረጅም ጊዜ በግብፅ ነዋሪ ፣ በካይሮ የኢትዮጵያ ሴጌሽን በአታሼነት በማገልገል ላይ የነበሩትን ለዚህ ሥራ እንዲረዱ አስፈቀድኩ። ፔትሪዲስ ስለ አባይ ጉዳይ በቂ እውቀት የነበራቸው ሰው ነበሩ። የውሃ ሃብትን በተመለከተ ቤተ መጻሕፍት አደራጁ፣ እንደዚሁም የአባይን ጥያቄ በተመለከተ ቀደም ሲል የተደረጉ ጥናቶችን የሚገልጽ መጽሔት አዘጋጁ። ለውሃ ሃብት መምሪያ ክፍል ጥቂት መሐንዲሶችና ሠራተኞችም ተቀጠሩ።

የአባይ ውሃ ለልማት ያለውን እድል በተመለከተ በኢትዮጵያ መንግሥት ጥያቄ መሠረት ጥናት እንዲያካሂዱ በ1952 እ.ኤ.አ የመጀመሪያ የአየር ጥናት ባካሄዱት ከሚስተር ቶም. ኤ. ክላርክ በቀረበ ሃሳብ መሠረት የአሜሪካ መንግሥት የአባይ ተፋሰስ ጥናትን ለማካሄድ እገዛ እንዲያደርግ ጥያቄ ማቅረብ የሚቻል መሆኑ ተገልጿል። የኢትዮጵያ መንግሥት ኦፊሴላዊ ጥያቄ ለአሜሪካ መንግሥት በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር መደበኛ የግንኙነት መስመር አማካይነት እንዲቀርብ ተደረገ። የአሜሪካ መንግሥት ወዲያውኑ ተስማማ። በዚህም መሠረት ከአሜሪካ ዓለም አቀፍ ልማት ድርጅት (USID) ዳይሬክተር ጋር በኢትዮጵያ መንግሥት ስም ስምምነት ፈረምኩ።

በሚቀጥለው ዓመት ወደ አሜሪካ ባደረግኩት ጉዞ የአሜሪካ የሬክላሜሽን ቢሮ ዋና መሥሪያ ቤትን እና የአሜሪካ የጠረፍ እና የጂኦሎጂክ መሥሪያ ቤቶችን ገብኘሁ። እነዚህ መስሪያ ቤቶች ከአባይ

¹⁰ US Department of State, *Foreign Relations of the United States, 1955-1957, vol. XIII - Africa - National Security Council Report NSC 5615/1* (Washington, Nov. 19, 1956) pp, 335-339.

ተፋሰስ ጥናት ጋር በተካሄደ የዳሰሳ ጥናት እና ምርምር አካሂደው ስለ ነበር ወደ ፊት ለሚወስደው የመርህ (የፖሊሲ) ውሳኔ ሊጠቅሙ የሚችሉ መረጃዎች እንዲያዘጋጁልን ተስማማን።

በሐምሌ 1948 ዓ.ም (1956 እ.ኤ.አ) በዚያው ዓመት ግብፅ ለሕዝባዊት ቻይና ሪፑብሊክ እውቅና በመስጠቷ ምክንያት እና እንደዚሁም በመስከረም 1955 እ.ኤ.አ ግብፅ ከቴክኒሎጂያ ጋር የጦር መሣሪያ ግዥ በመዋዋሏ በተፈጠረው ፀረ ኮሚኒስት ግፊት ምክንያት ፤ እንደዚሁም ጥጥ አምራች የሆኑ ግዛቶችን ከሚወክሉ ሴናተሮች እና የእስራኤል ደጋፊ በሆነው ቡድን በቀረበው አሉታዊ ተፅዕኖ ምክንያት የአሜሪካ መንግሥት ለግድቡ ግንባታ የገንዘብ እርዳታ ለመስጠት ገብቶት የነበረውን ቃል አጠፈ።

የአሜሪካ መንግሥት ከከፍተኛ የአስዋን ግድብ ፕሮጀክት ተሳትፎ በሐምሌ ወር 1948 ዓ.ም. (1956 እ.ኤ.አ) ሲወጣ የሰጠው ኦራሴላዊ መግለጫ ከዚህ እንደሚከተለው ነበር።

በግብፅ ጥያቄ መሠረት በታኅሣሥ ወር 1955 እ.ኤ.አ የአሜሪካ መንግሥት ከእንግሊዝ መንግሥት ከዓለም ባንክ ጋር በአስዋን የሚገኘውን የኒል ከፍተኛ ግድብ ግንባታ ለማገዝ ኅብረት ፈጥሮ ነበር። ይህ ፕሮጀክት በስፋቱ በጣም ግዙፍ ነው። የግንባታው ወጪ የአሜሪካ ዶላር 1,300,000,000 እንደሚፈጅ የተገመተ ሲሆን፤ ከዚህ ውስጥ 900,000,000 የአሜሪካ ዶላር በአገር ወስጥ ገንዘብ የሚወጣ ወጪ ነው። ጉዳዩ የግብፅን መብት እና ጥቅም የሚመለከት ብቻ ሳይሆን ሱዳንን፣ ኢትዮጵያን እና ኡጋንዳን ጨምሮ ለውሃው አስተዋፅኦ የሚያደርጉ ሌሎች አገሮችንም የሚያካትት ነው።

በታኅሣሥ ወር የቀረበው የእርዳታ ጥያቄ የግድቡን የመጀመሪያ ምዕራፎች ሥራ ለማካሄድ በአሜሪካ እና በእንግሊዝ ለግብፅ መንግሥት በእርዳታ መልክ ድጋፍ እንዲሰጥ የሚጠይቅ ነበር። የሥራው ውጤት በግብፅ ብቻ የተወሰነ ነበር። ፕሮጀክቱን በአጠቃላይ ተግባራዊ ለማድረግ የአባይ ውሃ የመብት ጥያቄ አጥጋቢ በሆነ መልኩ ውሳኔ ማግኘትን የሚጠይቅ ነበር። ሌላው ዋናው ጉዳይ በሥራው አዋጭነት ላይ የነበረው ነው። ስለዚህ የአሜሪካ እርዳታ ሊሰጥ የሚችለው ግብፅ የኢኮኖሚ ሀብጾቿ በዚህ ሰፊ የግንባታ ፕሮግራም ላይ ለማዋል ፈቃደኛ እና ችሎታ ያላት ሁኔታ ስትገኝ ነው።

ባለፉት ሰባት ወራት ውስጥ የተከሰቱት ሁኔታዎች ፕሮጀክቱ ውጤታማ እንዲሆን የሚያስችሉ አልነበሩም። በተፋሰሱ አገሮች ስምምነት አልተገኘም። በተጨማሪም ግብፅ፣ የፕሮጀክቱን ውጤታማነት ለማረጋገጥ በቂ ሃብት በፕሮጀክቱ ላይ ለማዋል ያላት ብቃት እርዳታው ከቀረበበት ጊዜ ይልቅ እያደር በይበልጥ አጠራጣሪ ሆነ። ስለዚህ የአሜሪካ መንግሥት በፕሮጀክቱ መሳተፍ አዋጭነት የሌለው መሆኑን ደምድሟል።

ይህ ውሳኔ፤ የአሜሪካ መንግሥት ለግብፅ ሕዝብ እና መንግሥት ያለውን የወዳጅነት ግንኙነት በምንም መልኩ ቢሆን አለመለወጡን ያንፀባርቃል፤ ምንም የተለወጠ ነገር አለመኖሩንም ያሳያል።

የአሜሪካ መንግሥት የግብፅ ሕዝብ ማኅበራዊ ደህንነት እንዲረጋገጥ እና ለኒል ወንዝ ልማት ሥር የሰደደ ፍላጎት አለው። በተፋሰሱ አገሮች ጥያቄ መሠረት የአባይ የውሃ ሃብት በይበልጥ ውጤታማ በሆነ መልኩ ለክልሉ ሕዝቦች ጠቀሜታ ጥቅም ላይ እንዲውል ምን ዓይነት እርምጃ መወሰድ እንደሚገባው ጉዳዩን አግባብነት ባለው ወቅት ለማጤን ዝግጁ ነው። ከዚህ በተጨማሪም የዩናይትድ ስቴትስ መንግሥት ግብፅ የህዝቧን የኑሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ለማሻሻል በምታደርገው ጥረት ለማገዝ ዝግጁ ነው። በዚህ መሠረት ከአሜሪካ ምክር ቤት ለተፈቀደው ገንዘብ አግባብነት ባላቸው ድርጅቶች አማካይነት ለመወያየት ዝግጁ ነው ሲል ይደመድማል።¹¹

ከሁለት ሳምንት በኋላ ፕሬዚዳንት ገማል አብደል ናስር የስዊዘር ካናል በግብፅ መንግሥት ቁጥጥር ሥር እንዲውል አፀፋዊ እርምጃ ወሰዱ። ይህም እርምጃ የእንግሊዝ እና የፈረንሳይን ዋና ዋና ጥቅሞች የነካ ነበር።

በኢትዮጵያ እና በግብፅ መካከል የነበረው ግንኙነት አሁንም በውጥረት ላይ ነበር። በኅዳር ወር 1952 ዓ.ም. (ኢ.ኤ.አ 1959) የአስዋንን ግድብ ለመገንባት ዝግጅት በማድረግ ላይ የነበሩት ግብፃውያን የኒል ውሃን በተመለከተ ከሱዳን ጋር አዲስ ስምምነት ፈረሙ። ይህንንም ሲያደርጉ ኢትዮጵያን ሳያስታውቁ ነው። በተጨማሪም አፄ ኃይለ ሥላሴ በመስከረም 1950 ዓ.ም. (1957 ኢ.ኤ.አ.) ለኢትዮጵያ ጥቅም ተገቢውን ግምት አለመስጠት እንደ ትልቅ ጥፋት ተደርጎ ይቆጠራል በማለት የሰጡትን መግለጫ ግንዛቤ ውስጥ ሳያስገቡ ነው።

በ1929 ኢ.ኤ.አ ከሱዳን ጋር የተደረገው ስምምነት በአዲስ ድርድር ተሻሻለ። ኢ.ኤ.አ በ1959 በግብፅ እና በሱዳን መካከል የተደረገው አዲሱ ስምምነት ግብፅ የአስዋንን ከፍተኛ ግድብ እንድትገነባ ይፈቅዳል። ይህም ግድብ 164 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ለማቆር የሚችል ነው። በቦታው ላይ በረጅሙ ጊዜ የሚፈሰው ውሃ አማካይ ሁለት እጥፍ ይሆናል። ስለዚህ ከትልቁ ግድብ የሚመነጨው 22 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ትርፍ ነው። ከመጀመሪያው 48 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ላይ 7.5 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር እንዲጨመር ተደርጓል። ስለዚህ የግብፅን ጠቅላላ ድርሻ 55.5 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ እንዲሆን ሲያደርግ፤ ለሱዳን ደግሞ መጀመሪያ ከተፈቀደላት 4 ቢሊዮን ኪወቢክ

¹¹ United States, "Aswan High Dam," *Middle Eastern Affairs* (August-September 1956), pp. 298-299

ሜትር ውሃ 14.5 ቢሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር ውሃ ስለሚጨምር በአጠቃላይ 18.5 ቢሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር ውሃ ለሱዳን ይሰጣል።

ኢትዮጵያ የኒልን ውሃ ክፍፍል በተመለከተ የግብፅ እና የሱዳን የጋራ ስምምነት በመቃወም ኒል የዓለም አቀፍ ወንዝ እንደመሆኑ መጠን በኒል ሸለቆ የጋራ ባለሥልጣን አማካይነት በሰፊው እንዲለማ ሃሳብ አቀረበች። በዚህ እንቅስቃሴም ሁሉም የተፋሰሱ አገሮች መሳተፍ ይኖርባቸዋል ስትል ሃሳቧን ገለፀች። ሊዮ ሲልበርግን የተባሉ የኦስትሪያው ምሁር የኢትዮጵያ ነገርን የማለዘብ ኃይል በሚል ርዕስ ባቀረቡት ጽሑፋቸው ፤

ኢትዮጵያ የተገለሉት የተፋሰሱ አፍሪካ ሀገሮች አፈ-
ቀላጤ በመሆን ተግባራትን አከናውናለች። በዚህ ሀሳቧም
ኒል ተፋሰስ ርዝመት የሚሸፍን ቴኒሲ ቫሌይ አውሶሪቲ
(ቲቪኤ) አይነት ሃሳብ አቅርባለች።¹² ሲሉ
አስተያየታቸውን ገልጸዋል።

የእንግሊዝ መንግሥት በበኩሉ በቅኝ ግዛቶቹ በኡጋንዳ ኬኒያና ታንዛንያ ስም ተገቢ ድርሻችንን በውሃው ለመጠቀም በስምምነት የመደራደር መብታችን የተጠበቀ ነው ሲል አስታወቀ።¹³

በአምባሳደር ሳሚር አህመድ (ዶ/ር) በተዘጋጀ እና በግብፅ አረብ ሪፑብሊክ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በ1978 እ.ኤ.አ «ግብፅ እና ኒል» በሚል አርአያት በታተመው መፅሐፍ ላይ በክልሉ በሚያልፈው ዓለም አቀፍ ወንዝ ላይ አንድ ሀገር ያላትን የማይገሰስ ሉዓላዊነት የሚደግፈውን በ1895 እ.ኤ.አ የወጣውን የሀርሞንድ ዶክትሪን¹⁴ ከኮነ በኋላ የወንዙ ውሃ ያለማቋረጥ እንዲፈስ በመጠየቅ ከዚህ እንደሚከተለው ይገልጻል።

ግብፅ ከፍተኛውን የአስዋንን ግድብ ለመገንባት ስትወስን አሁን ያሉትን ግዴታዎች በመወጣት የኒል ተፋሰስ ተባባሪዎችን አማክራለች። በእርግጥም በጥሩ ጉረቤትነት መንፈስ መሠረት እና ከእነዚህ ሀገሮች ጋር ባላት የቆየ የወዳጅነት እና የትብብር ግንኙነት መሠረት ይህንኑ አድርጋለች።¹⁵ የሚል ነበር።

ምንም እንኳን ለዚህ ከፍተኛ መርህ የከንፍር ሽንገላ ቢደረግም ቅሉ፣ ሁኔታው በትክክል ሲታይ ግብፅ ያማከረችው ሱዳንን ብቻ ነበር። በዚህም መሠረት በ1959 እ.ኤ.አ የወጣውን አዲሱን የውሃ ስምምነት

¹² Leo Silberman, "Ethiopia: Power of Moderation" *The Middle East Journal*, Vol. 14 No 2 (1960), p.141.
¹³ B.K. Batstone, "The Utilization of the Nile Waters," *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 8, (July 1959) p. 558
¹⁴ US Attorney General Harmond's doctrine stems from the principle of Absolute Territorial Sovereignty which he invoked in 1895 in connection with US-Mexico dispute over the Rio Grande river.
¹⁵ Egyptian White Book, *Egypt and the Nile* (Cairo, 1978), p. 30

እንደገና እንዲስተካከል አድርጋለች። ከሶቭየት ህብረት በተገኘ እርዳታ እና ብድር ከፍተኛውን የአስዋን የግድብ ፕሮጀት በመገንባቱ ተግባር ከመሰማራቷ በፊት፣ ለኒል ሰማንያ አምስት ከመቶ (85 %) ያላነሰ ውሃ የምታበረክተውን ኢትዮጵያን ጨምሮ ሁሉንም ሌሎችን የተፋሰስ አገሮች ከምንም አልቆጠረቻቸውም።

3,600 ሜትር ርዝማኔ፣ 110 ሜትር ከፍታ ፣ 980 ሜትር መሠረትና 40 ሜትር ስፋት ያለው የአስዋን ግድብ የሚያመርተው የኃይል መጠን 2,100,000 ኪሎ ዋት ነው። እንደዚሁም ሰው ሠራሽ የሆነ መጠኑ 5,000 ኪሎ ሜትር ካሬ የሚሆን ቦታን የሚሸፍን ሃይቅ የዓለም ትልቁ የምህንድስና ውጤት የሆነው ግድብ ሊገነባ ችሏል።

* * *

የግብፅ ባለስልጣኖች፣ በኢትዮጵያና በኤርትራ ላይ በገዥው ሥርወ-መንግሥት ላይ ዐመፅ እንዲነሣሉ ለማድረግ የታቀደ ፕሮፖዛንዳ እና የፖለቲካ መርሃ - ግብር ፕሮግራሞችን አካሂደዋል። እነዚህ ከውጭ የሚሰነዘሩ ዛቻዎች የኢትዮጵያ መንግሥት ዓይነተኛ ድክመቶች በይበለጥ እንዲባባሱ አድርገዋል። መንግሥቱ በኤርትራ እና በተለያዩ ስፍራዎች ከፍተኛ የሆነ ተቃውሞ ገጥሞታል። በዚህም መሠረት የአሜሪካ ብሔራዊ ደህንነት ምክር ቤት ከዚህ የሚከተለውን የውሳኔ ሃሳብ አቅርቧል።

የአሜሪካ የፖለቲካ መርሃ-ግብር የኢትዮጵያውያንን የወደፊት እድላቸውን በተመለከተ እንደዚሁም በአካባቢያቸው የሚታዩ ክስተቶችን በተመለከተ ያደረገባቸውን ፍርሃትና ተስፋ መቁረጥ ለማለዘብ መሞከር ይኖርበታል። ይህንንም የሚያደርገው ከዚህ በሚከተሉት ዘዴዎች አማካይነት ነው።

- በቅርብ ምስራቅ እና በአፍሪካ በሚከሰቱ ሁኔታዎች ላይ፣
- በኒል ዓለም አቀፍ ልማት እና
- በሰማሌ ችግር ላይ፣ የጋራ ምክክር በማድረግ ይሆናል ሲል ወስኗል።

ጎዳር 19/1956 እ.ኤ.አ በአሜሪካ ብሔራዊ ደህንነት ምክር ቤት እንዲወሰዱ ከታቀዱ እርምጃዎች መካከል ከብዙ በጥቂቱ ከዚህ የሚከተለውን ያካትታል።

«በማናቸውም የአባይ ሸለቆ ልማት ላይ የኢትዮጵያን ተሳትፎ መደገፍ እና በኢትዮጵያ የሚገኘው የአባይ ሸለቆ ክፍል እንዲጠና ሁኔታዎችን ማመቻቸት»¹⁶ አስፈላጊ መሆኑን ይገልጻል።

¹⁶ US Department of State, *Foreign Relations of the United States 1955-1957, Vol. XIII - Africa Vol. XIII National Security Council Report*, NSC 561 5/1 Nov 19, 1956 (Washington, 1959), pp. 335-339.

በሚቀጥለው ዓመት ምክትል ፕሬዚዳንት ሪቻርድ ኒክሰን ኢትዮጵያን በጉብኝብት ወቅት ንጉሠ ነገሥቱ መጋቢት 12/1957 እ.ኤ.አ ምክትል ፕሬዚዳንቱን ሲያነጋግሩ የአባይን ጉዳይ አንሥተውባቸው፤ ዩናይትድ ስቴትስ የአስዋንን ፕሮጀክት ለማገዝ ከግብፅ ጋር የመጀመሪያ ደረጃ ስምምነት ከማድረግ በፊት እሳቸውን ባለማማከሩ የተሰማቸውን ቅሬታ ገልፀዋል። እንደዚሁም ከኒል ውሃ 85% የሚሆነውን አስተዋፅኦ የምታደርገዋል ኢትዮጵያ በእርሻ እና በኢንዱስትሪ እያደገ የመጣውን ፍላጎቷን ለሚሟላት ከሁሉ በፊት አስፈላጊ የሆነውን ውሃ መጠቀም መቻል አለባት። እነዚህን ፍላጎቶች ለሚሟላት የውሃ ማመንጫ እና ሌሎች ባራጆችን ለማጠናቀቅ የገንዘብ እርዳታ እንደሚያስፈልግ ገልፀዋል።

ሚስተር ኒክሰን በበኩላቸው የአባይን ልማት በተመለከተ ንጉሠ ነገሥቱ ላቀረቡላቸው አስተያየት «የኒል ጉዳይ የተለያዩ የተፋሰስ አገሮችን ማለትም የግብፅን፣ የሱዳንን፣ የኢትዮጵያን እንደዚሁም በኡጋንዳ ስም የእንግሊዝን ትብብር በማግኘት መፍትሔ ማግኘት ይኖርበታል»¹⁷ ሲሉ አስተያየታቸውን ገልጸዋል።

የአሜሪካ ብሔራዊ ምክር ቤት ታኅሣሥ 30/1960 እ.ኤ.አ (N.S.C 6028) የአፍሪካ ቀንድን አስመልክቶ ባወጣው ረቂቅ የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ፖሊሲ መግለጫ ከዚህ የሚከተለውን አስፍሯል።

«የኒል ውሃ አጠቃቀም በተመለከተ ስምምነት እስካልተደረገ ድረስ ማናቸውም በኒል ወንዝ ላይ የሚደረጉ ለሌሎች ወገኖች የጠቀሜታ መብት ሊሰጡ የሚችሉ እንቅስቃሴዎች የኢትዮጵያ ጥቅም ግንዛቤ ውስጥ እንዲገባ ሳይደረግ ቢፈፀሙ ኢትዮጵያ ውሃውን ወደፊት ለመጠቀም ላላት ዕቅድ ትልቅ እንቅፋት ሆኖ ይቆያል፤ ይህም አገሪቱ ከሱዳን እና ከግብፅ ጋር በሚኖራት ግንኙነት ላይ ብቻ ሳይሆን፣ የገንዘብ እርዳታ በመስጠት ወይም በሌላ መልኩ እንደ እነዚህ ባሉት ፕሮጀክቶች ላይ በሚሳተፍ በማናቸውም አገር ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ ሊኖረው ይችላል። የኢትዮጵያ መንግሥት በ1956 እ.ኤ.አ ከአሜሪካ መንግሥት በተሰጠው አፈሴላዊ ማረጋገጫ ላይ በከፍተኛ ደረጃ ይተማመናል።»

የኢትዮጵያን ሕጋዊ መብት ግንዛቤ ውስጥ የማያስገባ፣ የኢትዮጵያ መንግሥት ፈቃድ ሳይገኝ ምንም አይነት እርምጃ መወሰድ አይኖርበትም።

የብሔራዊ ደህንነት ሪፖርት በማጣቀሻ መልኩ ከዚህ የሚከተለውን ጨምሯል።

ይህ ማረጋገጫ እ.ኤ.አ ግንቦት 26/1956 ከሚስተር ሁቨር ጂኒየር የአሜሪካ ምክትል የውጭ ጉዳይ

¹⁷ Ibid

ሚኒስትር ለኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለአቶ አክሊሉ ሀብተወልድ በተባፈው ደብዳቤ ላይ ተመልክቷል።¹⁸ (ማጣቃሻው የተወሰደው ከምንጩ ሰነድ ነው)።

የብሔራዊ የደህንነት ምክር ቤት ታኅሣሥ 30/1960 እ.ኤ.አ ባወጣው ሪፖርቱ ላይ የፖሊሲ መመሪያ ብሎ ከዚህ እንደሚከተለው ይገልጻል።

ይህ መመሪያ «በተቻለ መጠን በኢትዮጵያ እና በሌሎች የተፋሰሱ አገሮች መካከል የኒልን ጉዳይ በተመለከተ በሚደረጉ ድርድሮች የአሜሪካ ተሳትፎ እንዳይኖር፤ ከሁሉም በላይ አሜሪካ ማናቸውም የተፋሰሰ አገር ያለውን አቋም እንደሚጋራ የሚያሳይ ሁኔታ ጨርሶ መፈጠር አይኖርበትም» የሚል ነበር።¹⁹

እ.ኤ.አ በ1961 ሶሪያ ከግብፅ ስትነጠል፣ ናስር በመላው አረብ ግንባር ዙሪያ የመጀመሪያው ሽንፈት ደረሰበት።

በመስከረም ወር እ.ኤ.አ 1962 የናስር ጦር የመን ገባ። የዚህም ዋና አላማ በሳዑዲ ከሚደገፉት የየመን ንጉሣውያን ኃይሎች ጋር አምስት ዓመት የቆየውን ጦርነት ለማካሄድ ነበር። ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴም ናስር በየመን የሚያገኘው ድል የሚያስከትለውን ጣጣ በእጅጉ ፈርተውት ነበር። ምክንያቱም

የጦርነቱ ውጤት በሶማሊዎች እና በጅብሃ የኤርትራውያን መስሊሞች ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ የሚያስከትል በመሆኑ በሐምሌ ወር 1960 እ.ኤ.አ ነፃነቷን ያገኘችው ሶማሊያ በአጋዴን ላይ የይገባኛል ጥያቄ አንስታ ነበር። ይህ ሁኔታ ከናስር ጦር በየመን መግባት ጋር ተደምሮ አፄ ኃይለ ሥላሴ የኤርትራን ፌዴሬሽኑን አፍርሰው ኤርትራን በኅዳር ወር 1962 እ.ኤ.አ ከኢትዮጵያ ጋር እንድትዋሃድ ለማድረግ ገፋፋቸው።

ፕሮፌሰር ሐጋይ ኤርሊክ እንደገለጹት :-

በግንቦት ወር በ1955 ዓ.ም. (በ1963 እ.ኤ.አ.) የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አ.አ.ድ) በአዲስ አበባ በተመረቀበት ወቅት በኢትዮጵያ እና በግብፅ መካከል የነበረው ግንኙነት ባያሌው ሊሻሻል ቻለ። በሚቀጥለው ዓመት 1964 እ.ኤ.አ ናስር የአኦኖን የመሪዎች ስብሰባ በካይሮ አስተናገደ። በዚያ ስብሰባ ላይ የእያንዳንዱን አገር የግዛት አንድነት ለ-ዐላዊነት ማክበር የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ዓይነተኛ መርህ እንዲሆን ተወሰነ። ከዚያ በኋላ ናስር

¹⁸ US Department of State, *Foreign Relations of the United States 1958-1960, Africa Vol. XIV, National Security Council Report NSC 5028, Dec. 30, 1960* (Washington DC 1992), p. 203

¹⁹ *Ibid* p.210

ለኤርትራ የነፃነት ግንባር (ጅብሃ) የሚያደርገውን እርዳታ አቆመ። በዚህም ምክንያት ግንባሩ በመካከለኛ ምስራቅ ያለውን ጽ/ቤት ከካይሮ ወደ ደማስቆስ ሶርያ ለማዛወር ተገደደ።²⁰

6. በአባይ ተፋሰስ ጥናት የኢትዮ አሜሪካ ተራድኮ ፕሮግራም

የአባይ ተፋሰስ በዝርዝር ተመርምሮ፤ በዚሁ ጥናት መሠረት ሊመዘገብ፣ ሊገለጽ፣ ሊዘረዘር እና በካርታ ላይ ሊሠፍር ከመቻሉ በላይ፤ የሃይድሮሎጂክ እና የሜትሮሎጂካል ጣቢያ አውታሮች በጠቅላላ በተፋሰሱ ላይ እንዲቋቋሙ ተደርጓል። እውን ሊሆኑ የሚችሉ ፕሮጀክቶቹ ተለይተው እንዲጠኑ ፣የወጪያቸው ግምት እና በቅደም ተከተል የፕሮጀክቶቹ የአፈፃፀም ጊዜም እንዲታወቅ ተደርጓል። የተፋሰሱ የአየር ፎቶግራፎች ሊዘጋጁ ችለዋል። እንደዚሁም የመጀመሪያ ደረጃ የጂኦሎጂክ ጥናቶች ተከናውነዋል። የዚህም ዋና አላማ የሆሪዞንታል (የአግድሞሽ) እና ቨርቲካል (ዋልታ አውታር ቋሚ) መቆጣጠሪያዎችን ለማስገኘት ተቻለ። የእነዚህም ዓላማ የተለያዩ ሚዛኖች ያሏቸውን ትክክለኛ ካርታዎች ለማዘጋጀት ሲባል ነው።

ፕሮጀክቶቹን ተግባራዊ ለማድረግ የተቋቋመውን የውሃ ሃብት መምሪያ የሚመሩ መሐንዲሶችና ቴክኒሻኖች እንዲሰለጥኑ ተደርጓል። እነዚህ መሐንዲሶችና ቴክኒሻኖች ጥናቶችን እንዲያካሂዱ እና የሌሎች ወንዞች ተፋሰሶችን ሃብት እንዲያጤኑ በማቀድ ጭምር ነው። በአጠቃላይ ውሃን ለመቆጣጠር አስፈላጊ ለሚሆኑት የሃይድሮሎጂ ሥራዎች አገሪቷ ኤክስፐርቶችን እንድታገኝ ይህንንም ሥራ ለጎይል ምርት፣ ለመስኖ ልማት፣ ለውሃ አቅርቦት ለማዋል እና እንደዚሁም ረሃብንና የምግብ እጦትን ለመዋጋቱ ተግባር በመጠኑ ለመርዳት ፈር ቀዳጅ በመሆን አስተዋጽኦ አድርጓል።

በአጠቃላይ የአባይ ጥናት ፈርጅ ብዙ ፕሮግራም ያለው ሲሆን፤ ከሁሉም በፊት የተዘጋጀው ከዚህ የሚከተሉትን ዓላማዎች ተግባራዊ ለማድረግ ነበር።

1. የሃይድሮ ኤሌክትሪክ እና የመስኖ ልማቶችን በማጥናቱ፣ በመገምገሙ እና በማቀዱ ረገድ ኢትዮጵያውያን ባለሙያዎችን ለማሰልጠን ፣
2. የውሃ ሀብት የልማት ፕሮግራምን በማስተዳደሩ ረገድ የኢትዮጵያ መንግሥት የምህንድስና እና አስተዳደራዊ ድርጅት ለመፍጠር እና ለማቋቋም የሚያደርገውን ጥረት ለማገዝ ፣

²⁰ Haggai Erlich, *Ethiopia and the Middle East* (Boulder, Colorado, 1994) p. 138.

3. በአባይ ተፋሰስ ውስጥ ሊለሙ የሚችሉትን ዘርዘር ለማቅረብ እና በአጠቃላይም ይህንኑ ሀብት ለማልማት የሚያስችል ጠቅላላ እቅድ ለመንደፍ ፣
4. የኒልን ዓለም-አቀፍ ጥቅም በተመለከተ ውይይቶች በሚደረጉበት ወቅት አስፈላጊ የሆነውን መረጃ ኢትዮጵያ ለማግኘት እንድትችል የሃይድሮሎጂክ ጣቢያዎች አውታርን ለማስገኘት ነው።

የአባይ ተፋሰስ ጥናት ፕሮግራም በኢትዮጵያ መሐንዲሶች እና ቴክኒሻኖች ተሳትፎ በሥራ ላይ እንዲውል የተደረገው በሦስት የአሜሪካ ድርጅቶች ነበር። የጥናቱ ጠቅላላ ወጪ ወደ 10 ሚሊዮን የአሜሪካ ዶላር ይጠጋ ነበር። ይህም ገንዘብ በእኩል ደረጃ የተዋጣው በሁለቱ መንግሥታት ነበር። ይህ ወጪ እያንዳንዱ መንግሥት ለራሱ ሠራተኞች የከፈለውን ደመወዝ እና የውሎ አበል አይጨምርም።

በጥናቱ ፕሮግራም የተሳተፉት ድርጅቶች፣ የአሜሪካ የጦር የመሃንዲስ ክፍል የካርታ አገልግሎት፣ (The Army Map Service of the US Army Crop of Engineers በመባል የሚታወቀው)፣ የአሜሪካ የንግድ ሚኒስቴር የጠረፍ እና የጂኦዲሲክ ቅኝት ጥናት (The US Coast and Geodetic Survey of the Department of Commerce)፣ የአሜሪካ የአገር ውስጥ ሚኒስቴር የሬክላሜሽን ቢሮ (US Bureau of Reclamation) ናቸው። እያንዳንዱ ድርጅት ከአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የዓለም አቀፍ ትብብር አስተዳደር (International Cooperation Administration of the State Department) ጋር በተደረገ ኮንትራት መሠረት በመስክ ላሰማራው ቡድን አመራርና እንደዚሁም ተግባራዊ ላደረገው እና ላወጣው የመጨረሻ ሪፖርት ማቅረብ ኃላፊ ነበር። የጦሩ የካርታ አገልግሎት ክፍል የአሜሪካ የአርሚ ኮር መሐንዲሶች የሚጠቀሙባቸውን የአገር ውስጥ እና የውጭ አገር ካርታዎች

ያዘጋጃል። የመሐንዲሶቹ ቡድን ከጎርፍ ቁጥጥር ጋር በተያያዘ በሃይድሮሊክ ምህንድስና በዓለም አቀፍ ደረጃ እውቅና ያለው ነው። የአባይ ተፋሰስ የተለያዩ የግንኙነት ፎቶግራፎች በ1958 እ.ኤ.አ ጉሌታ ካሊፎርኒያ በሚገኘው በማርክ ኸርድ ኤርያል ሰርቪይዝ ሊዘጋጁ ችለዋል። አርሚ ማፕ ሰርቪስ 50,000 እና 20,000 ስኬል (ሚዛን) ያላቸውን የአየር ፎቶግራፎች ብቻ ተያይዞ ሰጠ።

ፎቶ ሞዛይክ ፣ ፕላንሜትሪክና ሌሎች አነስተኛ ካርታዎችን ለማዘጋጀት እንዲቻል አርሚ ማፕ ሰርቪስ ሥራውን ካጠናቀቀ በኋላ የፎቶ ግራማቲክን መሣሪያና ያሠለጠናቸው ሠራተኞች ወደ ውሃ ሀብት ልማት እንዲዛወሩ አድርጓል።

እ.ኤ.አ መጋቢት 5/1957 በተደረገው ልዩ የአገልግሎት ስምምነት የአሜሪካ የንግድ ሚኒስቴር በኢትዮጵያ እና በአሜሪካ መንግሥታት መካከል ካለው የትብብር ፕሮግራም ጋር በተያያዘ የጂኦሎጂ የቴክኒክ እርዳታ ለዓለም አቀፍ የትብብር አስተዳደር ለመስጠት ተስማምቶ ነበር። የአሜሪካ የባህር ጠረፍ እና የጂኦሎጂ ሰርቪይ ሥራዎቻቸውን 1957 እ.ኤ.አ መጨረሻ አካባቢ ጀምረው፣ በ1961 እ.ኤ.አ ለማጠናቀቅ ችለዋል።

የመስኩ ቡድን የአየር ፎቶግራፎችን በመጠቀም በፎቶግራፊት ሪከት አማካይነት ካርታ ለመሥራት አስፈላጊ የሆኑትን ሆሪዞንታል እና ቨርቲካል ቁጥጥሮችን ለማደራጀት የጂኦሎጂ ጥናቶችን በኢትዮጵያ አካሂዷል።

መላውን የአባይ ተፋሰስ የሚሸፍኑ ሆሪዞንታል (የአግድሞሽ) ቁጥጥሮች ለማድረግ የተቻለው የትሬያንጉሎሽን መስመር አውታሮችን እያንዳንዳቸው ከ30 ኪ.ሜትር ርዝመት በማይበልጡ ቦታዎች ላይ በማቋቋም ነበር። የዚህም ዋና ዓላማ ሁሉንም የተራራ ጫፎችን እና የኮረብታ ጫፎች ለማገናኘት እና በመስመሮቹ መካከል ያለውን አንገል (ማዕዘን) ለመወሰን እንደዚሁም የጂኦሎጂ ሰርቪይ በመጠቀም እና ስሊቶችን በማካሄድ የመስመሮቹን ትክክለኛ ርዝመት ለማወቅ ነበር። ይህም ዘዴ እንደ መደበኛ ጥናት ሳይሆን የመሬት ክርብቸር (ገፁ-ምድር እጥፊት) ግንዛቤ ውስጥ እንዲገባ ያደርጋል።

በሌላ በኩል የቨርቲካል ቁጥጥሮች ከባህር ከፍታ በላይ የሚገኙትን ትሬያንጉሎሽን ጣቢያዎች ትክክለኛ ከፍታ እና ሌሎች የቤንች ማርክ አውታሮችን ከፍታ ለመለየት አስችሏል። በዚህም መሠረት እነዚህ ከፍታዎች በፎቶ ግራማቲክ አማካይነት የሚዘጋጁትን ካርታዎች የኮንቴር ከፍታዎች ለመወሰን ያስችላሉ። ሁለቱ የትሬያንጉሎሽን መስመሮች እና የቤንች ማርክ ከፍታዎች የአባይ ተፋሰስን ካርታዎች ለማዘጋጀት መቆጣጠሪያዎችን የሚያስገኙ ከመሆናቸውም ሌላ የጂኦሎጂ ሰርቪይ ወደ ሌሎቹ የአገሪቱ ክፍሎች ለማራዘም እና በመሬት ላይ ለሚዘጋጁ አነስተኛ ካርታዎች በማጣቀሻነት ጥቅም ላይ የሚውሉ ናቸው።

እ.ኤ.አ ነሐሴ 9/1957 በተደረገ ልዩ የአገልግሎት ስምምነት መሠረት የዓለም አቀፍ ትብብር አስተዳደር (ICA) ከዩናይትድ እስቴትስ

ዓለም - አቀፍ ልማት ድርጅት (US AID) ጋር በመተባበር የአሜሪካ የውስጥ ጉዳይ ሚኒስቴር የሬክላሜሽን ቢሮ፣ የአባይ ተፋሰስን የተፈጥሮ ሀብት ጥናት በ1958 እ.ኤ.አ ጀመረ። በዚህ መሠረት የመረጃው አሰባሰብ እና የመስክ ጥናቶች ሥራ በሰኔ 30/1963 እ.ኤ.አ ሊገባደድ ችሏል።

የሬክላሜሽን ቢሮ በኢትዮጵያ የአባይ መሬት እና የውሃ ሀብት በሚል ርዕስ የተዘጋጀ 314 ገጾች ያሉት ጥናት እ.ኤ.አ ነሐሴ 7/1964 ሊያቀርብ ችሏል። ሪፖርቱ አንድ ዋና ቅጽ እና ስድስት አባሪዎች አሉት።

አባሪዎቹ፡-

1. ፕላን እና ግምት በሁለት ቅጾች፣
2. ጂኦሎጂ፣
3. ሃይድሮሎጂ፣
4. የመሬት አመዳደብ
5. ኃይል፣
6. የእርሻ እና ኢኮኖሚክስ በሚል አርዕስት የተዘጋጁ ናቸው።

ሪፖርቱ በአሁኑ ወቅት ለአገር ኢኮኖሚ አስተዋፅኦ የሚያደርጉ 433,754 ሄክታር መሬትን በመስኖ ለማልማት የሚያስችሉ ፕሮጀክቶች ተግባራዊ እንዲሆኑ ይዘረዝራል። እንደዚሁም 8,660,000 ኪሎ ዋት የኤሌክትሪክ ኃይል ለማምረት የሚያስችሉ የኃይል ፕሮጀክቶችን ይገልጻል። ጥናቱ ኢትዮጵያ ያላትን የመሬት እና የውሃ ሀብት ዝርዝር ያቀርባል። ከዚህ በተጨማሪም ጥናቱ ኢትዮጵያ ኢኮኖሚያዊን ለማጠናከር እና የህዝቦቿን የኑሮ ሁኔታ ለማሻሻል የሚያግዝ የአጠቃላይ የልማት ዕቅድ የነደፈ ነው።

የኢትዮጵያ መንግሥት እስከ 1969 እ.ኤ.አ ድረስ ለአባይ ተፋሰስ ጥናት ከ20 ሚሊዮን ብር በላይ (ወደ 10 ሚሊዮን የአሜሪካ ዶላር የሚጠጋ ገንዘብ ወጪ አድርጓል)።

ተፋሰሱ ወይንም አባይ ውሃውን የሚያፈስስት አካባቢ 200,000 ኪ.ሜትር ካሬ ወይንም የአገሪቱ ጠቅላላ ስፋት 1/6ኛ የሚያክለውን ይሸፍናል። በዚህ ተፋሰስ ውስጥ ውሃውን በመጠቀም ወይንም ባለመጠቀም ገና ወደፊት ጥቅም ላይ የሚውሉ የተለያዩ ሃብቶች አሉ። ሀብቶቹ የሚያካትቱት የዋና ዋና ገባሮችን እና የእነሱን ንዑስ ገባሮች ጭምር ነው። ዋና ዋና ገባሮች እንደ ደዴሳ ፣ ዳቡስ ፣ በለስ ፣ ፍንጫ፣ ጉደር፣ ሙገር ፣ በሽሎ እና ግልገል አባይ የመሳሰሉት በሚያልፉባቸው አካባቢዎች በመስኖ ሊለሙ የሚችሉ መሬቶችን ነው። እነዚህ መሬቶች የሚጠይቁት የመስኖ ውሃ በእጅጉ አነስተኛ ሲሆን፣ በዚህም መሠረት የታችኞቹ የተፋሰስ አገሮች ጠቀሜታ ሊጎዳ የማይችል ስለሆነ ይህን ያህል የሚያስጨንቃቸው ሲሆን አይገባም። ከውሃ እና ከመሬት ሀብት በተጨማሪ የደን ሃብቶችም አሉ። እንደዚሁም የተፈጥሮ እንሰሳት ሃብቶች ይገኛሉ። እነዚህም በደን ላይ የተመሠረቱ ታላላቅ ኢንዱስትሪዎችን ሊደግፉ ፣ የቱሪዝም እድገት ሊያግዙ የሚችሉ ናቸው። የኢትዮጵያ ደን መውደም የዝናብ እጥረትን ስለሚያስከትል

ጉዳቱ ለኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን ለታችኞቹ ተፋሰስ አገሮች ጭምር በመሆኑ የኢትዮጵያ ደን እንዲለማ በማድረግ በተለይ ግብፅና ሱዳን ሊተባበሩ ይገባል።

የአባይ ተፋሰስ ጥናት ከተጠናቀቀ እና እንደዚሁም ተፋሰሱ ያለው ሃብት ከተዘረዘረ በኋላ ለቅድመ ጥናት 33 ታላላቅ ፕሮጀክቶች ተለይተው እንዲታወቁ ተደርገው ነበር። ከእነዚህ ውስጥ የፊንጫ የሃይድሮ ኤሌክትሪክ ማመንጫ ፕሮጀክት ተግባራዊ ተደርጎ ጥቅም ላይ ሊውል ችሏል።

ተለይተው እንዲታወቁ ከተደረጉት ታላላቅ ፕሮጀክቶች መካከል አንዱ የጣና በለስ ፕሮጀክት ነበር። የጣና ሃይቅን ውሃ ወደ በለስ ወንዝ ለመላብ 7 ኪ.ሜትር ርዝመት ያላቸው ቦዮችን፣ እንደዚሁም ከፍታው ከ2 ሜትር የማይበልጥ አነስተኛ ግድብ፣ በአባይ አፍ ላይ እንዲገነባ ያካትታል። የዚህም ዋና ዓላማ ውሃን ለማከማቸት እና ወደ ሃይቁ የሚገባውን የጎርፍ ውሃ ለመቆጣጠር ነው። ከዚህ በተጨማሪም በየደረጃው የሚገነቡ የተለያዩ የኃይል ማመንጫዎችን በሃይቁ ገፀ ምድር እና በበለስ ወንዝ መካከል ባለው 600 ሜትር ርቀት ላይ የሚገኘውን አናት ወይንም ራስ ለመጠቀም እንደዚሁም በታችኛው በለስ እስከ 60,000 ሄክታር የሚደርስ የመስኖ ልማትን ለማከናወን ነው።

የጣና በለስ ፕሮጀክት ኢትዮጵያ በፋሽስት ቁጥጥር ስር በነበረችበት ወቅት አገሪቷ ያላትን የሃይድሮ ኤሌክትሪክ ሃብት ባጠናው በዝነኛው ኢጣሊያዊ ሃይድሮሊክ መሐንዲስ በፖንቲኮርቮ (Ponte corvo) ተለይተው እንዲታወቁ ከተደረጉት ሶስት ፕሮጀክቶች አንደኛው ነው። ሌሎቹ ሁለቱ የቦይ ፕሮጀክቶች የጣና ዲጌር እና የጣና ረሃድ ፕሮጀክቶች ናቸው። እነዚህ ሁለቱ ጥናቱ በተደረገበት ወቅት ውድቅ እንዲሆኑ የተደረጉ ሲሆኑ፣ በእነርሱ ምትክ የተመረጠው ጣና በለስ ነበር። ምክንያቱም በቦይ ርዝማኔ ረገድ አጠር ያለ ሲሆን፣ በቆላማው አካባቢ በመስኖ ሊለማ የሚችል ተስማሚ አካባቢ ያለው በመሆኑ ነው።

እ.ኤ.አ ከ1957-1962 በአሜሪካ የሬክላሜሽን ቢሮ እና በአሜሪካ የጠረፍ እና ጂኦሎጂክ (ኮስት አንድ ጂኦሎጂክ) መሥሪያ ቤቶች በኢትዮጵያ ተደርገው የነበሩት የሃይድሮሎጂካል ስርቤዮች እና ጥናቶች የአባይ ተፋሰስን በማጥናት ብቻ የተወሰኑ ነበር። በዚህም መሠረት ጥናቶቹ ለኒል አስተዋጽኦ የሚያደርጉትን ሶባትን፣ (አኮ - ባሮ) እና የተከዜ ወንዞችን የሚያካትቱ አልነበሩም።

የአባይ ተፋሰስ ጥናት ለመስኖ እና ለውሃ ኃይል (ለሃይድሮ ፓወር) ልማት ሊውሉ ይችላሉ በማለት የተጠቀሙት 33 ዋና ዋና ፕሮጀክቶችን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስፈልገው የወጪ ግምትም አብሮ ተመልክቶ ነበር። ምንም እንኳን የወጪው ግምት በአሁኑ ወቅት ጊዜው ያለፈበት ቢሆንም ቅሉ፣ የውሃ ግድብ እና የውሃ ማጠራቀሚያ እንዲገነባቸው፣ እንደዚሁም የውሃ ማከማቻ ስፍራ እንዲዘጋጅላቸው የተለዩት ቦታዎችና ለመስኖ ልማት እንዲውሉ ተለይተው የታወቁት ቦታዎች አሁንም አግባብነት ይኖራቸዋል።

በአባይ ተፋሰስ በጠቅላላው በመስኖ እንዲለማ ተለይቶ የታወቀው ጠቅላላ የመሬት መጠን 433,745 ሄክታር ሲሆን፤ ይህንንም መሬት ለማልማት 6.3 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ያስፈልጋል። የውሃ ማጠራቀሚያ እንዲገነባቸው ከተለዩት ቦታዎች 20 የሚሆኑት ግድቦች ከ100 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር በላይ የሚሆን ውሃ ለማጠራቀም የሚያስችሉ ናቸው። በአባይ ወንዝ ላይ ዋና ዋና የውሃ ግድብ እንዲገነባቸው የተለዩት አራቱ ዋና ቦታዎች ካራዶቢ፣ ሞቢል፣ መንዳያ እና የወሰን ፕሮጀክት ናቸው። አራቱ ግድቦች በጠቅላላ 51 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ ለማከማቸት የሚችሉ ሲሆኑ፤ እነርሱም 25 ቢሊዮን ኪሎ ዋት በሰአት (kwh) የኤሌክትሪክ ኃይል ለማመንጨት ይችላሉ።

የአባይ ተፋሰስን ለመመርመርና ለማጥናት እ.ኤ.አ ከ1957 እስከ 1962 ድረስ የተካሄደው የአሜሪካ እና ኢትዮጵያ የጋራ ፕሮግራም የታቀደው፤ ኢትዮጵያ ሃብቶቿን ለማልማት በአባይ ተፋሰስ ውስጥ ምን ያህል የመስኖ ውሃ እንደሚያስፈልጋት ለመወሰን ነበር። ፕሮግራሙ ስለ ውሃ አውዳሚ ባህሪያት እና ይህንንም መቆጣጠር አስፈላጊነት ግንዛቤን ፈጥሯል። ጥናቱ እንደዚሁ ውሃውን በተለያዩ መልኮች መቆጣጠር መሬትን ከአፈር ብክለት እና ከውድመት የሚከላከል ብቻ ሳይሆን አንድ ፕሮጀክት ከሚያስገኘው ባለብዙ ፈርጅ ጠቀሜታዎች ለምሳሌ የኤሌክትሪክ ኃይል፣ መስኖ፣ ውሃ ላይ መጓጓዣ (ናቪገገን)፣ መዝናናት፣ የአሣ እርባታ እና ከውሃ ማጠራቀሚያዎች ደግሞ እንደ ውሃ ማቆር የመሳሰሉት ሊገኙ እንደሚችሉ ያስረዳል።

7. መደምደሚያ

የኒል ተፋሰስን የሚያካትቱት የዐሥሩ አገሮች ብሩንዲ፣ ግብፅ፣ ኤርትራ፣ ኢትዮጵያ፣ ኬኒያ፣ ሩዋንዳ፣ ሱዳን፣ ታንዛኒያ፣ ዩጋንዳ እና ኮንጎ ዲሞክራቲክ ሪፑብሊክ (ዛየር) ጠቅላላ የህዝብ መጠን ፡- እ.ኤ.አ በ2004 350,000,000 እንደሚደርስ ተገምቶ ነበር። በዓለም ባንክ ጥናት መሠረት ይኸው የህዝብ ቁጥር እ.ኤ.አ በ2050 ወደ 1,000,000,000 እንደሚጠጋ ተጠቅሟል።

ግብፅ እና ሱዳን እ.ኤ.አ በ1959 በአደረገት ስምምነት መሠረት ከኒል ውሃ የግብፅ ድርሻ 55.5 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ሲሆን፣ የሱዳን ድርሻ ደግሞ 18.5 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ሆኗል።

በአሁኑ ወቅት ኢትዮጵያ ከአባይ ውሃ የምትጠቀመው 0.6 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ብቻ ነው። ሌሎቹ የኒል ተፋሰስ አገሮች (ቡሩንዲ፣ ኤርትራ፣ ኬኒያ፣ ሩዋንዳ፣ ታንዛኒያ ፣ ኡጋንዳ እና ኮንጎ ዲሞክራቲክ ሪፑብሊክ [ዛየር]) በአጠቃላይ ከአባይ ውሃ የሚጠቀሙት 0.5 ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ብቻ ነው።

ሱዳን እና ግብፅ ደቡብ ሱዳን ውስጥ በሚገኘው ሱድ ከሚባለው ረግረጋማ አካባቢ የጀንጎሌ በጋራ የሚቆፍሩት ካናል ፕሮጀክት ከተጠናቀቀ በኋላ እያንዳንዳቸው ጥቂት ቢሊዮን ኪወቢክ ሜትር ውሃ

ያገኛሉ። ግብፅ በየጊዜው እያደገ የመጣውን የሕዝቧን ፍላጎት ለማሟላት ያቀደችውን የአግድሞሽ የእርሻ ግብርና ማስፋፋት ፖሊሲ ተግባራዊ ማድረግ ጀምራለች። ይህንንም የምታደርገው እ.ኤ.አ በ1959 ከሱዳን ጋር ባደረገችው ስምምነት መሠረት የራሷ መብት አድርጋ በምትቆጥረው ውሃ ተማምኖ ነው።

ከአስዋን ከፍተኛ ግድብ በተጨማሪ በሱዳን ውስጥ ሁለት ግድቦች ተገንብተዋል። እነዚህም በአባይ የሮዚየርስ ግድብ 3 ሚሊዮን ኪ.ወ.ቢ.ክ ሜትር የመያዝ አቅም ያለው እና በአትባራ ላይ የተገነባው የካስም ኤል ግርባ ግድብ 1.3 ቢሊዮን ኪ.ወ.ቢ.ክ ሜትር ውሃ የመያዝ አቅም ያላቸው ናቸው። በየዓመቱ ከኢትዮጵያ የሚፈሰው ጎርፍ ባለው ጨው አዘል ውሃ ምክንያት የመጀመሪያው የመያዝ አቅም በከፊተኛ ደረጃ እንዲቀንስ ተደርጓል። ቀደም ሲል ከተገነቡት ሁለት ግድቦች ጋር ሱዳን በአሁኑ ወቅት አራት ግድቦች አሏት። እነዚህም በጠቅላላው 6.1 ቢሊዮን ሜትር ኪ.ወ.ቢ.ክ ውሃ ያጠራቅማሉ 1.9 ሚሊዮን ሄክታር በመስኖ የሚለማ የግብርና ፕሮግራም አላት። እንደዚሁም በአባይ ገባሮች ላይ በጠቅላላው 278 ሚሊዮን ዋት በዓመት ለማምረት የሚያስችል የሃይድሮ ኤሌክትሪክ የኃይል ጣቢያ ገንብታለች። በሱዳን በሱድ አካባቢ የሚደርሰውን የውሃ ብክነት ለመቋቋም የጆንገሌ ካናል ግንባታ እ.ኤ.አ በ1974 ተጀምሮ ነበር። በአልሉ በተፈጠረው ግጭት ምክንያት ግን የካናሉ ግንባታ እ.ኤ.አ በ1981 እንዲቋረጥ ተደርጓል። በኢኳቶሪያል ሃይቆች አካባቢ የውሃ ማጠራቀሚያዎች ካልተገነቡ የማስተላለፊያ ካናሎቹ ሙሉ በሙሉ ውጤታማ ሊሆኑ አይችሉም።

እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ግብፅ 7 ሚሊዮን ፈ.ዳን ወይም 3 ሚሊዮን ሄክታር የሚሆን መሬት በመስኖ እንዲለማ አድርጋለች። ስለዚህ ከግድቡ የወጣውን ውሃ መልሶ መጠቀምን ጨምሮ በየአመቱ 65 ቢሊዮን ኪ.ወ.ቢ.ክ ሜትር ለመስኖ ውሃ ትጠቀማለች። የአስዋን ከፍተኛው ግንብ 645 ሚሊዮን ዋት ሃይድሮ ኤሌክትሪክ ኃይል የማመንጨት አቅም አለው። በታችኛው በረሃማ አካባቢዎች በትነት እና በመፍሰስ የሚባክነው ውሃ ግን እጅግ ከፍተኛ ነው።

በተጨማሪ ግብፅ በጥር ወር 1989 ዓ.ም. (እ.ኤ.አ Jan. 19, 1997) «ቶሽካ» ብለው በሠየሙት ዕቅድ ኻርጋ (Kharga) ዳክላ (Dakhla) እና ፋራፍራ (Farafra) የተባሉትን በደቡብ ምሥራቅ የሚገኙትን በረሃማ ሥፍራዎች እንዲሁም በሰሜን ምዕራብ ወደ ሲናይ (Sinai) አቅጣጫ «ሰላም» (Peace) ተብሎ በተሠየመ ቦይ (ወይም ካናል) በስዌዝ ካናል ሥር ቀይ ባሕርን ተሻግሮ ሰፊ በረሃ በመስኖ ለማልማት ወስናለች። እነዚህን ዕቅዶች በሃያ ዓመት ውስጥ በማከናወን በተጨማሪ አንድ ሚሊዮን ሄክታር ገደማ እንዲኖራት ለማድረግ ከሁለት ቢልዮን ዶላር ያላነሰ ወጭ እንደሚያስፈልገው በይፋ ታውቋል። ከዚህም እጅግ ከፍ ያለ እስከ 640 ቢልዮን ብር ወጭ በማድረግ 16.2 ሚሊዮን ሕዝብ ለማስፈር የረጅም ጊዜ ዕቅድ ያላቸው መሆኑ ይሰማል። ግብፅ ከሱዳን ጋር እ.ኤ.አ በ1959 ባደረገችው ስምምነት መሠረት የዓመት ድርሻዬ ነው ከምትለው

55.5 ቢሊዮን ሜትር ኩብ ውሃ በላይ 8 ቢሊዮን ሜትር ኩብ በጭማሪ እንደሚያስፈልጋት ይገመታል።

ነገር ግን እ.ኤ.አ. በ1959 ከሱዳን ጋር ስትዋዋልም ሆነ አዲሶቹን ዕቅዶች ለመሥራት ስትወስን ከሱዳን በቀር ለሌሎቹ ስምንቱ የኒል ተፋሰስ አገሮች ሳታስታውቅና ሳትስማማ በመሆኑ የከረረ አለመግባባት እንዳያስከትል የሚያሰጋ መሆኑ ግልጽ ነው።

በላይኞቹ የኒል ተፋሰስ አገሮች ውሃውን ጥቅም ላይ ማዋሉ እጅግ ዝቅተኛ ነው። በኢትዮጵያ ሃይቅ ተፋሰስ ወይም በኢትዮጵያ ለመስኖ ግንባታ የሚደረግ ይህ ነው የሚባል እንቅስቃሴ አይታይም። 150 ሚሊዮን ዋት ሃይድሮ ፖወር ለማምረት አቅም ያለው የአውን ፏፏቱ ግድብ ኡጋንዳ ከግብፅ ጋር ባደረገው ስምምነት መሠረት ሊገነባ ችሏል። ይህ ግድብ ለግብፅ የማይቋርጥ የመስኖ ውሃ የሚሰጥ ሲሆን፣ ለኡጋንዳም የኤሌክትሪክ ኃይል ለማመንጨት አስችሏል። በኢትዮጵያ የፍንጫ ግድብ በአባይ ገባሪ ወንዝ ላይ ተገንብቷል። የዚህም ዋና ዓላማ የኃይል ማመንጫ ለማቅረብ እና ከረገረው ወደ ሽንኩራ አገዳው እርሻ የሚፈሰውን ውሃ ለመቆጣጠር ነው። የውሃ ማጠራቀሚያው 6 ሚሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር ውሃ ለማጠራቀም የሚችል ሲሆን፣ በየዓመቱ 110 ሜጋ ዋት (M.W) ሃይድሮ ፖወር ለማመንጨት ይችላል።

86% የሚሆነውን የአባይ ውሃ ለአስዋን ግድብ የምታቀርበው ኢትዮጵያ፣ የልማት ፍላጎቶቿን ለሚሟላት፣ በከፍተኛ ደረጃ እያደገ የሄደውን ሕዝቧን ለመመገብ ፣ እንደዚሁም ባለፉት አምስት ዐመታት ዓመታት በአስከፊ ሁኔታ ያስተናገደው የድርቅ አደጋ ለመቋቋም የአባይን ውሃ ጥቅም ላይ ማዋል ይኖርባታል።

በቅርቡ በኢትዮጵያ የሽለቆዎች ልማት ባለሥልጣን በተደረገው ጥናት መሠረት እ.ኤ.አ እስከ 2040 ድረስ የውሃ በጀት ተገምቷል። ይህም የሕዝብ እድገት ግምቶችን፣ የእንስሳት ሀብት መጠንን፣ እና ለቤት፣ ለከተሞች፣ ለንግድና ለኢንዱስትሪ ዘርፎች የሚያስፈልገውን የውሃ ፍላጎት ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ነው። በተጨማሪም በሶስቱ ሽለቆዎች የአባይ፣ የተክዜ (ሰቲት) እና የሶባትና (የባሮ አኮቦ) ተፋሰሶች የሚገኘውን የውሃ ሀብት ግምት ውስጥ ያስገባል። በዚህ ጥናት መሠረት በየዓመቱ ከእነዚህ ተፋሰሶች 57.8 ቢሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር ሊገኝ እንደሚችል እና እንደዚሁም መጠኑ 1.2 ሚሊዮን ሄክታር የሚሆን በሽለቆዎቹ የሚገኘውን መሬት በመስኖ ለማልማት የሚያስፈልገው የውሃ መጠን 19 ቢሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር እንደሚሆን ተገምቷል። ከዚህ ውስጥ ግማሹ ለባሮ- አኮቦ ተፋሰስ እንዲውል ታቅዷል። የዚህም ዋናው ምክንያት በትነት እና በፍሰት ከፍተኛ የሆነ የውሃ ብክነት ስላለ ነው። በአባይ ተፋሰስ ይገኛል ተብሎ የተገመተው ውሃ 53.3 ቢሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር ሲሆን፣ 0.84 ሚሊዮን ሄክታር መሬት በመስኖ ለማልማት የሚያስፈልገው የውሃ መጠን 8.4 ቢሊዮን ኪ.ው.ቢ.ክ ሜትር ውሃ ወይም በተፋሰሱ ከሚገኘው በመቶ ዐሥራ አምስት (15 %) ብቻ ነው።

ከአባይ ተፋሰስ ከሰባት (ከባሮ - አኮቦ) እና ከተከዜ (ሰቲት) ሊመነጭ የሚችለው የኤሌክትሪክ ኃይል እጅግ ከፍተኛ ነው። በአባይ ተፋሰስ ብቻ በዘጠኙ ገባሪ ወንዞች ላይ ለኃይል ማመንጫ ሊሆኑ የሚችሉ ቦታዎች ተለይተዋል። ከእነዚህ ቦታዎች ላይ ሊገኝ የሚችለው የኤሌትሪክ ኃይል በየዓመቱ እስከ 48,970 ጂ. ደብሊዩ. ኤች (G.W.H) ይሆናል። በባሮ አኮቦ ተፋሰስ ሦስት ግድቦች እንዲገነቡ ተለይተው ታውቀዋል። ከእነዚህም ግድቦች የሚገኘው የኤሌትሪክ ኃይል በየዓመቱ 11,240 ጂ. ደብሊዩ. ኤች (G.W.H) ይሆናል። በተከዜ አንገረብ ጎዳንን ወንዞች ተፋሰስ ሊመነጭ የሚችለው የኤሌትሪክ ኃይል በየዓመቱ 5910 ጂ. ደብሊዩ. ኤች (G.W.H) ነው። ድምሩ 66120 ጂ. ደብሊዩ ኤች (G.W.H) ይሆናል። ግምቶቹም የተመሠረቱት ለኢትዮጵያ ወደ ፊት በሚያስፈልገው የኤሌትሪክ ኃይል መሠረት ነው።

የተለያዩ የዓለም አቀፍ እውቅና ያገኙ ሊቃውንት ኢትዮጵያ ላይ ግድቦች ፣ ውሃ ማከማቻ ሬዘቭዎር ፣ በውሃ ኃይል የኤሌትሪክ ማመንጫ ቢሠራ በጠቅላላው ለኒል ተፋሳሽ አገሮች በተለይም ለግብፅ ፣ ለሱዳንና ለኢትዮጵያ ከፍተኛ ያለ ጠቀሜታ ይኖረዋል ሲሉ አስተያየታቸውን ገልጸዋል።²¹

የአባይ ተፋሰስ ፕሮጀክቶች ተግባራዊ መደረግ፣ በሌሎቹ የወንዝ ተፋሰሶች እንደሚገኙት ተመሳሳይ ፕሮጀክቶች ሁሉ ያለ ምንም ጥርጥር አያሌ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታዎች አሉት። ኢትዮጵያ ለ1000 አመታት አንጻራዊ ሰላም በሰፈነበት ሁኔታ በጉርብትና ከኖረችባቸው አጎራባች አገሮች ሕዝቦች ጋር አስፈላጊ ያልሆነ ውጥረት ሊኖር አይገባም። አብዛኛዎቹን ፕሮጀክቶች በቅርብ ጊዜ ውስጥ ተግባራዊ ለማድረግ በጣም ትላልቅ ናቸው። አስፈላጊው ካፒታል ተገኝቶ ቢሠሩም ለተፋሰሱ የታችኞቹ አገሮች ምንም ያህል የሚያስጨንቅ አይሆኑም። የአባይን የውሃ ፍሰት ለመቀነስ የሚችሉት በጣም አነስተኛ በሆነ መልኩ ነው።

አሁን አሳሳቢና አንገብጋቢ የሆነው ጉዳይ የአፈሩ በማያቋርጥ አካላትን እየታጠበ በመሄዱ፣ የእርሻ ማሳዎች መውደም፣ እንደዚሁም በአባይ፣ በተከዜ እና በገባሮቻቸው ወንዞች ተፈጥሮአዊ ክስተት ምክንያት ትልቁ የአገሪቱ ክፍል በከፍተኛ ደረጃ ደኑ የመውደሙ ጉዳይ ነው።

አባይ እና ተከዜ የሚፈሰሱባቸው ትግራይ፣ ዋግ፣ ላስታ መካከለኛ የአማራ አካባቢ (በለሳ፣ ጋይንት፣ ዋድላ፣ ደላንታ፣ ዳውንት፣ የጁ፣ ወረሃመኑ፣ አምባሰል፣ ወረኢሉ፣ ሳይንት፣ ቦረና፣ ጎጃም በከፊል)፣ የሰሜን ሸዋ አካባቢዎች (መንዝ፣ ተጉለት፣ መራቤቴ፣ ሞረት ቡልጋ)፣ ወዘተ.. ተመሳሳይ የመሬት ገጽታ ያሏቸው ናቸው። ጠንካራ ኮረብታዎች፣ ጥልቅ የሆኑ የወንዞች ሽለቆዎች፣ ደን የሌለባቸው የታጠቡ ከፍታ ቦታዎች እና ምንም አይነት የእጭት ሽፋን የሌለባቸው ስፍራዎች ናቸው። ሁሉም የሚያሳዩት በለምለሚ ኢትዮጵያ ውስጥ

²¹ ያዕቆብ አርሳኖ «ግብፅ የሠራጉን በረሀ በአባይ ለማልማት የ40 ቢሊዮን ብር ፕሮጀክት ዘርግታለች»፣ ሪፖርተር ቅፅ 10 ቁጥር 29/500 (የካቲት 1 ቀን 1997).

በረሃማነት በየጊዜው እየተስፋፋ የመጣ ክስተት መሆኑን ነው። ህዝቦች በማያቋርጥ የበረሃማነትና መስፋፋት ምክንያት ለሚከሰቱት ድርቅ እና ረሃብ ተጠቂ ሲሆኑ ትላልቅ ወንዞች እንደ በሽሎ፣ ወንጨት፣ ዣማ የመሳሰሉት ከአካባቢው በጥቂት ኪሜትር ርቀው የሚገኙት ከከፍታው ቦታ ላይ የተረፈውን ማንኛቸውንም ነገር ሲያወድሙ ይተያሉ።

በዚህም ምክንያት ደን በመጥፋቱ ዝናብም ስለሚጠፋ ከኢትዮጵያ ወደ ሱዳንና ግብፅ የሚፈሰው የውሃ መጠን መቀነሱ የማያጠራጥር ነው። ስለዚህ በከፍተኛ ኮረብታማ አገሮች የሚኖረውን አብዛኛውን ሕዝብ ወደ ደልዳላ መሬት አሥፍሮ ኑሮውን እንዲያሻሽል፣ የነኝህ አውራጃዎች መሬት እንዲተነፍስና የደን ሽፋኑ እንዲመለስ የማድረግ ዕቅድ ለመተግበር፣ እንዲሁም የኢትዮጵያን የውሃ ኤልክትሪክ ኃይል ለመገንባት፣ ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት ለኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን ለሱዳንና ለግብፅም ጠቃሚ ስለሆነ ኃላፊነቱ የጋራ ሊሆን ይገባል።

የኒል ተፋሰስ አገሮች በአለፉት ሠላሳ ዓመታት ትብብር ለመፍጠር እንደዚሁም ሁሉንም ተፋሰስ የሚያካትቱ የአሠራር ስልቶች ለተቀናጀና ለተዋሃደ ልማት ምቹ ሁኔታ እንዲፈጠር ትብብር እንዲካሄድ የተለያዩ ሙከራዎችን አድርገዋል። «ኒል 2002» የተባለው በቅርቡ ከተነደፉት ፕሮግራሞች አንደኛው ሲሆን፣ ይህም በኤክስፐርቶች እና በኒል ውሃ እና ልማት አንጻር በሚመለከታቸው የመንግሥት ሠራተኞች መካከል የበለጠ ግንዛቤ እና ትብብር እንዲኖር ለማስቻል ሲባል ነው።

ስለዚህም አሁን ያሉትን እና ወደፊት የሚከሰቱ ችግሮችን ለመቋቋም፣ በአለፈው ጊዜ የተደረጉ ስህተቶችን ለማረም፣ ሁሉም የአባይ ተፋሰስ አገሮች የጋራ ሃብታቸው የሆነውን ውሃ ለመጠቀም እና ለማልማት ሙሉ ተሳታፊዎች መሆን አለባቸው። ጠንካራ እርምጃዎችን የመውሰድ ጊዜውም አሁን ነው።

በአለፈው ጊዜ የላይኞቹ የተፋሰሱ አገሮች ተረስተዋል። ይህ ሁኔታ መቀጠል የለበትም። ኢትዮጵያ በተለይ በአለፉት ሃምሳ ዘመን በተደጋጋሚ በዝናብ እጥረት እና በየጊዜው በሚከሰቱ የድርቅ ችግሮች ተጠቅታለች። የደን መውደም፣ አፈር ታጥቦ መሄድ፣ በአባይ ተፋሰስ የሚገኙ ምንጮች እና ጅረቶች መድረቅ፣ እንደዚሁም በአጠቃላይ የሥነ-ምህዳር መበከል እና መውደም፣ የአባይ ውሃ ምንጭ በሆኑት አካባቢዎች በሚያስፈራ ሁኔታ ተስፋፍቷል። እየተፋጠነ በመሄድ ላይም ይገኛል። በሌላ በኩል በተፋሰሱ የታችኞቹ አገሮች ከፍተኛ የሆነ የውሃ ትነት እና ፍሰት፣ የአካባቢ ብክለት፣ የውሃ ብክነት እና እንደዚሁም ውሃውን በቅልጥፍና መጠቀም አለመቻል አሳሳቢ ችግሮች እየሆኑ መጥተዋል።

መጠኑ በከፍተኛ ደረጃ እያደገ የመጣውን የሕዝብ የውሃ ፍላጎት ለሚሟላት እንደዚሁም በአባይ፣ በአትባራ እና በባሮ አኮቦ (ሶባት) ወንዞች ላይ የውሃ ማጠራቀሚያዎች እና የውሃ ኃይል (የሃይድሮ ፖወር) ተቋማትን መገንባት ያለው ከፍተኛ እድል ከበረሃማው አካባቢ ይልቅ፣ በትነት ምክንያት የሚፈጠረው የውሃ እጥረት አነስተኛ በሆነበት ለደጋው አካባቢ በማድረግ እንደ እነዚህ ያሉትን ፕሮጀክቶች ተግባራዊ

ማድረግ ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል። በኢትዮጵያ በጣና ሃይቅ አካባቢ አባይን የማገድ ሃሳብ ቀርቧል። ይህም የሚጠፋውን በየዓመቱ 15 ቢሊዮን ኪ.ወ.ቢ.ክ ሜትር የሚሆነውን ውሃ ለመከላከል ያስችላል። ይህ ከሆነ የአባይ ዓመታዊ ፍሰት በመቶ አምስት (5%) ይሆናል። በተጨማሪም በአስዋን ከፍተኛ ግድብ ምክንያት በታችኛው ሸለቆ ከተፈጠረው የናስር ሃይቅ ላይ በትነት እና በፍሰት የሚባክነውን ውሃ ሊቀንስ ይችላል። እንደዚህ ያለውን እርምጃ ለመውሰድ በግብፅ እና በሱዳን ዘንድ ተቀባይነት ያለው አይመስልም። ምክንያቱም በአባይ ውሃ ፍሰት ላይ ያላቸውን ብቸኛ ቁጥጥር ለማጣት ፈቃደኞች አይደሉምና።

በኒል ምንጭ ላይ የሚደርሰውን የተፈጥሮ ሃብት ብክለትና ጥፋት ለመቋቋም በኢትዮጵያ የሃይቅ አካባቢዎችና በኢትዮጵያ ደጋማ አካባቢዎች እንደዚህ ያለው እርምጃ መወሰድ ይኖርበታል። ይህ ዓይነቱ እርምጃም መወሰድ የሚችለው በዓለም አቀፍ ሀብረተሰብ እና በዓለም አቀፍ ድርጅቶች ትብብር ነው።

የኒል ጉዳይ በግብጽና በኢትዮጵያ ግንኙነት ላይ ጥቁር ጥላ ከጣለበት እ.ኤ.አ ከ1950 ጀምሮ የሁለቱ አገሮች የዲፕሎማቲክ ልዑካን ወይም ተጠሪዎች በዓለም አቀፍ ጉባኤዎች ሲገናኙ ፣ ምንም እንኳን የአባይ ጉዳይ በአእምሮአቸው የሚገላገል ወይም በማናቸውም ጊዜ በፊታቸው ድቅን ሊል የሚችል ነገር ቢሆንም ፣ አንድም ጊዜ ሊያነሡት ፈልገው አያውቁም ነበር። አባይ በተለይ በግብጻው በኩል ስሙ ፈጽሞ የሚነሳ ነገር አልነበረም። የሁለቱ አገሮች መሪዎች የግብፁ ፕሬዝዳንት ሙሳሪካና የኢትዮጵያው ፕሬዝዳንት መለስ ዜናዊ እ.ኤ.አ. ሐምሌ 1 ቀን 1993 ካይሮ ተገናኝተው ሁለቱ አገሮች አባይን ጨምሮ ለጋራ ጥቅም በሚያስፈልገው ነገር ሁሉ ለሚረዱበት ጥርጊያ በር የከፈተውን ስምምነት እስከተፈራረሙበት ጊዜ ድረስ ይህ ሁኔታ ለ50 ዓመታት ያህል ቀጥሎ ነበር።

በስምምነቱ አንቀጽ 5 ላይ "Each party shall refrain from engaging in any activity related to the Nile waters that may cause appreciable harm to the interest of any party"

የሚለው ግብፅ ላይ ከፍ ያለ ጉዳት እንዳይደርስ ኢትዮጵያ በአባይ ውሃ ከመጠቀም ትቆጠባለች የሚል ትርጉም ተሰጥቶት አሻሚ ሊሆን ይችላል። ከፍ ያለ ጉዳት ለማድረስ ሆን ብሎ አለአግባብ የውሃውን የተፈጥሮ ሂደት ማዛባት በመሠረቱ በዓለም አቀፍ ሕግ የተከለከለ መሆኑ የታወቀ ነው። ኢትዮጵያ የሕዝቧን ፍላጎት ለማሟላት በአባይ ፣ በተከክ ፣ በባሮ አኮቦ ወንዞች በአግባቡ ብትጠቀም ግን ሕጉም ሆነ ስምምነቱ አያግዳትም።

በዚያ በሁለቱ መሪዎች ግንኙነት ሁለቱን እሕትማማች አገሮች አስተሳስቦአቸው የኖረው የአባይ ወንዝ ጉዳይ በሁለቱ አገሮች መካከል ተፈጥሮ በነበረው ፍጥጫ ምክንያት ምንም ዓይነት ንግግር ያልተካሄደበት ረጅሙ የዝምታ ጊዜ አብቅቶ የአባይ ጉዳይ ለሁለቱም

ወገኖች ጠቃሚ ሊሆን በሚችል አካል | ን በግልጽ ውይይት የሚደረግበትና የሚወሰንበት አዲስ የወዳጅነት መንፈስ ማንገዥ በሁሉ አንድ እርምጃ ነው። የአባይ 2002 ጉባኤ በተፋሰስ አገሮች የፖለቲካ መሪዎች ድጋፍ አስዋግን (ግብፅ) ላይ እ.ኤ.አ. በ1993 ተጀምሮ ለዘጠኝ ጊዜ በተለያዩ ሥፍራዎች በጠነከረ አካል | ን መቀጠሉ ያስደስታል። በቅርቡ አልፎ አልፎ በዜና እየተሰራጨ የምንሰማው ንትርክ ደግሞ በስምምነቱ ተስፋ ላይ ጥርጣሬን ይጥላል። ዝነኛዎ ዘመናዊ ድምጻዊት እጅጋየሁ ሺባባው (ጂ.ጂ.)

አባይ አባይ የበረሀው ሲላይ
አንተ ውሃ ቢጠፍህ አትሰማ
ምን አስቀምጠሃል ከግብጦች ከተማ።
... አባይ ወንዝወንዙ
ብዙ ነው መዘዙ።
ያለችውን ቅኝት ያስታውሳል።

የኒል ተፋሰስ የላይኞቹ አገሮች፣ የታችኞቹ የተፋሰስ አገሮችን ፍላጎት ማወቅ እና መቀበል ይኖርባቸዋል። በተመሳሳይ መልኩ የተፋሰሱ የታችኞቹ አገሮች ለተፋሰሱ ለላይኛው አገሮች ፍላጎት ተገቢውን ትኩረት መስጠት ይኖርባቸዋል። የዚህ ተፃራሪ የሆነ እርምጃ መውሰድ ጥፋት እና አርቆ የማያስተውል መርህ (ፖሊሲ) ነው።

የአባይ ወንዝ በተለይ በግብጽ፣ በሱዳን እና በኢትዮጵያ መካከል የኅብረት ግንኙነትን ፈጥሯል። የአካባቢ የረጅም ታሪክ ባለቤት የሆኑት ሕዝቦች የአባይን ውሃ ለእልፍ አእላፍ ዘመናት ተጎንጭተዋል፤ እንደዚሁም ከአንድ አፈር የሚበቅሉ ሰብሎችን ተመግበዋል። ስለዚህ የወደፊቱን ፈተናዎች ሊቋቋሟቸው እና የሕዝቦቻቸውን የኑሮ ደረጃ ለማሻሻል የሚችሉት በትብብር እንጂ በፀብ እና በመናቆር አይደለም።

ዋቢ ጽሑፎች

- Budge, W.A. *The Nile*. London, 1892
- Besançon, Jacques. *L’homme et le Nil*. Paris, 1857.
- Bastone, B.K. « The Utilization of the Nile Waters, » *International and Comparative Law* (Quarterly, 8 July 1959), pp. 523-558.
- Cheesman, R.E. *Lake Tana and the Blue Nile*. London, 1916.
- Dammaka Mattaferia. “The Nile River, Need for Equitable Use of its Waters,” *Ethiopia Register* (a five series article) July 1994 pp.46-47; August 1994 pp.41-49; September 1994 pp.51-53; November 1994 pp.39-41 and December 1994 pp.40-46.
- Daniel Kinde. “Egypt and the Hydrop-politics of the Blue Nile River,” *Addis Tribune*. August 6 and 13, 1999.
- “Egypt and the Horn of Africa – the True Perspective” and an interview with Marawan Badr, Egypt’s ambassador to Ethiopia. *Addis Tribune* (A Weekly Newspaper). August 7, 1998.
- Egypt, the Government. *Country Report: Comprehensive Water Resources Development of the Nile Basin-Priorities for New Century Development-Priorities for the Nile Basin Countries*. Presented on the *VIIIth Nile 2002 Conference Held in Addis Ababa Ethiopia* (June 26-30, 2000).
- Egypt, the Ministry of Foreign Affairs. *White Book:- Egypt and the Nile*. Cairo, 1978.
- _____, the Ministry of Foreign Affairs. “The Aswan High Dam”. *Middle Eastern Affairs*. September 1956.
- “Egypt is diverting the Nile through the Tushkan and Peace Canal Projects,” and interview with Ethiopia’s Foreign Minister Seyoum Mesfin. *Addis Tribune* Jan. 30, 1998.
- Erlich, H. *The Cross and the River: Ethiopia, Egypt and the Nile*. Boulder, Colorado, 2002.
- _____. *Ethiopia and the Middle East*. Boulder, Colorado, 1994.
- Ethiopia, the Federal Democratic Republic. *Country Paper*. Presented on the *VIIIth Nile 2002 Conference Held in Addis Ababa Ethiopia* (June 26-30, 2000).
- “Ethiopia, Egypt and [the] Sudan agree to develop the Nile,” *Addis Tribune* (A Weekly Newspaper) Feb. 2, 2001.
- Gabre Tsadiq Degefu. *The Nile*. New York, 2003.
- Gandefroy-Demombynes (trans.). *Ibn Fadl Allah al-Umari Masalic al-Absar fi Mamalik al-Amsar*. Paris, 1972
- Herstlet, Sir Edward. *The Map of Africa by Treaty*. London, 1967.

- Hailu Wolde Ammanuel. "The Headwaters of the Nile Basin," *The Reporter*. (March 12, 1997).
- Hurst, H.E. *The Nile*. London, 1957.
- Hurst, H.E., R.P.Black & Y.M. Simaika. *The Nile Basin*. Cairo, 1946.
- Kinfe Abraham. "The Nile Issue- Psycho-Political Hurdles to an Agreement and the Way forward toward a Rapprochement" Paper Presented on the VIIIth Nile 2002 Conference Held in Addis Ababa Ethiopia (June 26-30, 2000).
- _____. "Nile Hurdles". *Occasional Papers*. Vol. 5 No. 14((June/July 2000).
- _____. "Nile Imperatives". *Occasional Papers*. Vol. 5 No. 15 (June/July 2000).
- ማሞ ውድነህ፣ «ምስርና ኢትዮጵያ ከፈርዖኖች እስከ ዛሬ» ጦቢያ ቅጽ 12 ቁ 7 የካቲት 29/1997**
- Moorehead, Alan. *The Blue Nile*. Harper and Row, 1972.
- _____. *The White Nile*. Harper and Row, 1971.
- Pankhurst, R. "Ethiopia, Egypt and the Nile: An Historical Perspective," *Addis Tribune*. June/July 1999.
- Pontecorvo, L. "Engineering Problems in Colonial Territories". *L'Africa Orientale Italiana Ed. II – Il Nilo*. Roma, 1939.
- Sanderson, G.N. *England, Europe and the Upper Nile, 1882-1899*. Edingburgh, 1965.
- Shiferaw Jamo. Interview in *The Reporter*. (Amharic Weekly). January 22, 2001.
- Silberman, Leo. "Ethiopia – Power of Moderation". *The Middle East Journal*. Vol.14 no.2(1960), pp.654-667.
- Spencer, John H. *Ethiopia at Bay: A Personal Account of the Haile Selassie Years*. East Lansing, 1987.
- Tesfaye Tafesse. "Hydropolitics in the Bile Basin – Breaking the Stalemate." *Nord-Sud Actuel*. No. 4 pp.654-667.
- _____. "The Hydropolitical Perspective of the Nile Question." Paper Presented on the VIIIth Nile 2002 Conference Held in Addis Ababa Ethiopia (June 26-30).
- _____. Interview with the *Tobia* (an Amharic monthly). 7 Yekatit 1993 EC. (13 February 2001).
- _____. *The Nile Question- Hydropolitics, Legal Wrangling, Modus Vivendi and Perspectives*. Munster (Germany), 2002.
- Thompson A.B. "The Water Problem of Ethiopia and Neighboring Countries". *International Affairs*. (November 1935).

United States, Foreign Relations 1955-1957. Africa Vol.XIII. National Security Council Report of Nov. 19, 1956. Washington DC.

United States, Foreign Relations 1958-1960. Africa Vol.XIV. National Security Council – NSC 6028, Dec. 30, 1960. Washington, DC.

White Corporation. *Report on Lake Tana, 1933-35*. New York, No date.

Wondimneh Tilahun. *Egypt's Imperial Aspirations over Lake Tana and the Blue Nile*. Addis Ababa, 1979.

World Bank. *African Water resources Challenge and Opportunities for Sustainable Development*. Washington, January 1996.

_____. *International WaterCourses Enhancing Cooperation and Managing Conflict*. Proceedings of a World Bank Technical Paper. Washington, 1998.

_____, UNDP-SIDA. “The Nile Basin Action Plan Review Towards Action Program.” *Draft Consolidated Report*. Washington, 5 July 1998.

Yacob Arsano, “Predicaments of Cooperation in the Nile FBasin.” *Ethiopia in Broader Perspective.. Vol.II* Kyoto, 1997.

_____. “The Nile Basin Upstream Perspective of Cooperation in the New Millenium.” Presented on the *VIIIth Nile 2002Conference Held in Addis Ababa Ethiopia* (June 26-30, 2000).

_____. “Towards Conflict Prevention in the Nile Basin.” Paper Presented on the *Vth Nile 2002 Conference held in Addis Ababa, February 24-28, 1997*.

ሰማትና ወንዞቻችን፡ « ከሰባዊና የደንበኞች ጉዳዮች አጠቃላይ ስራ ላይ ለውጥ ማድረግ ለሚችል ሰነድ ቁጥር 29/500 ደብዳቤ 1/1997 -N.

ሰማትና ወንዞቻችን፡ « ከሰባዊና የደንበኞች ጉዳዮች አጠቃላይ ስራ ላይ ለውጥ ማድረግ ለሚችል ሰነድ ቁጥር 29/500 ደብዳቤ 1/1997 -N.

ሰማትና ወንዞቻችን፡ « ከሰባዊና የደንበኞች ጉዳዮች አጠቃላይ ስራ ላይ ለውጥ ማድረግ ለሚችል ሰነድ ቁጥር 29/500 ደብዳቤ 1/1997 -N.

ሰማትና ወንዞቻችን፡ « ከሰባዊና የደንበኞች ጉዳዮች አጠቃላይ ስራ ላይ ለውጥ ማድረግ ለሚችል ሰነድ ቁጥር 29/500 ደብዳቤ 1/1997 -N.

ሰማትና ወንዞቻችን፡ « ከሰባዊና የደንበኞች ጉዳዮች አጠቃላይ ስራ ላይ ለውጥ ማድረግ ለሚችል ሰነድ ቁጥር 29/500 ደብዳቤ 1/1997 -N.

Zewdie Abate. “Ethiopian Perception on Environmental Protection and Management Cooperation in the Nile Basin. » Nairobi, 1990.

_____. “The Integrated Development of the Nile Bain Waters.” (Dissertation Submitted to Centre of Near and Middle Eastern Studies, SOAS, University of London, 1990.

- _____. “The Integrated Development of the Nile Basin Waters,” P.P. Howell and J. A. Allan (eds.) *The Nile Resource Evaluation Management, Hydropolitics and Legal Issues*. London, 1990.
- _____. “Planned National Water Policy: A Proposed Case for Ethiopia.” Presented on World Bank Workshop. Washington, 1991.
- _____. “Proposed Ethiopian National Irrigation Policy and Strategy for Food Security in a Comprehensive Framework of Agricultural Development.” Addis Ababa, 1988.
- _____. “Scope of Monitoring, Forecasting and Simulation of River basins for Agricultural Production Within the Scope of an Integrated Nile Basin Development.” Presented on a Workshop. Bologna, 1991.
- Zewde Gabre-Selassie (Dejazmach). “The Nile Question 1955-1964.” *The Ethiopian Perspective*. Tel Aviv, May 1997.
- _____. “The Nile River in a New Era of Cooperation among Riparian States,” Keynote Speech on the *VIIIth Nile 2002 Conference Held in Addis Ababa Ethiopia* (June 26-30, 2000).

3. ተጨማሪ አስተያየት

ዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴ ንግግራቸውን ከጨረሱ በኋላ ሰፊና የተሟሟቀ ውይይት ተደርጎ ነበር። ከመድረኩ የተለያዩ ጥያቄዎች ተነስተው ነበር። እሳቸውም ተገቢውን መልስ ሰጡ። ከዚህ ውይይት ውስጥ ቢታተም ይጠቅማል ያልነውን መርጠን ከዚህ በታች አቅርበነዋል። የውይይቱን መንፈስ እንዲያሳይ በማለት ንግግሮቹን በስዋሰው ደንብ ለማስተካከል ብዙ ጥረት አላደረግንም።

ጠያቂ

ክቡር ደጃዝማች ዘውዴ የሥራ እና የመገናኛ ሚኒስቴር በነበሩ ጊዜ እኔም ከተማሪ ቤት ተመልሼ የመጀመሪያው የአባይ ጥናት ሲካሄድ ተካፍቼ ነበር። የአባይ ነገር አጭር ጉዳይ አይደለም። እኔ እዚህ ላይ ለማንሳት የፈለኩት አባይ ከሌሎች ወንዞች ጋር ሲነፃፀር የወንዞቻችን ሁሉ ንጉስ ነው እንላለን። ፈሰሱ ብዙ ነው። በሀገሪቱ ካሉት 12 ተፋሰሶች 43% አባይ ነው የወሰደው። አባይ ብዙ ውሃ አለው፤ ግን መሬቱ ትንሽ ነው። እዚህ ላይ ለማሳሰብ የምፈልገው የአባይ ጥናት ከዛሬ 45 ዓመት በፊት ተደርጎ ተግባራዊ የሆነው የፊንጫ ብቻ ነው። የቀሩት 33 የፕሮጀክት ጥናቶች እንዲሁ ቀሩ። የፊንጫን ደግሞ ስናየው ለአባይ ከውቅያኖስ የጠብታ ያህል ማለት ነው። ሁለተኛው የአባይ ጥናት ሲጠና ፊት የተጠናው የአባይ ጥናት ከመቆየቱ የተነሳ Upgrade ለማድረግ ሌላ ጊዜ ወሰደ። ነገሪን ለማሳጠር አሁን ለማለት የምፈልገው በአባይ ላይ አሁን ካረዳቤ የሚባል ግድብ ፊት በአባይ ጥናት ላይ የታሰበ አሁን እርምጃ ለመውሰድ እየታቀደ ያለው ጎጃምንና ሸዋን ከሚያገናኘው ድልድይ ዝቅ ብሎ ጉደር ከሚባለው ወንዝ ጋር ከመገናኘቱ በፊት ያለው ቦታ ነው። ያ ግድብ ተግባራዊ የሆነ እንደሆነ ለኢትዮጵያ እርግጥ የውሃ ኤሌክትሪክ ሃይል ይሰጣል። ግን ትልቅ ጥቅም ያለው ለሰዳንና ለግብፅ ነው። በኔ አስተያየት ያ ግድብ የያዘውን ውሃ ጥቅም ላይ አውሎ ሲለቀቅ እሱ ብቻ አይደለም ደለሉን ይይዝና ለሮዛሪስም ለአስዋንም ግድብ ዕድሜ ይሰጣል። አባይ ብዙ ውሃ ሲኖረው የሱ አጎራባች የሆኑት ገናሌ፣ አዋሽ፣ ዋቢሽበሌ ብዙ መሬት አላቸው፤ ውሃ እምብዛም የላቸውም። ዛሬ ቴክኖሎጂው ልቆ ሄዷል። የአባይን ውሃ እንደ ሌላው የማንጠቀምበት ምንም ነገር የለም። ሌላው ደግሞ ወደ ገባ፣ መተማ፣ አሜድላ አካባቢ ያሉት የአባይ ጅረቶች በኋላ አባይን ከወሰን አልፈው የሚገጥሙት፤ ብዙ ውሃ አላቸው። ግን መሬት የላቸውም። ምናልባት ይህ ከራደቤ ግድብ ከተሰራ በኋላ የሚገኘው ተጨማሪ ሀይል pumped irrigation የማካሄድና ጣና በለስንም እንደገና የማንቀሳቀስ ዕድል ይሰጣል። ብዙ የምናገረው ይኖር ነበር፤ ግን እንደተባለው የአባይ ነገር እንዲህ በአጭር ጊዜ ለመጨረስ ስለማይቻል በዚህ አበቃለሁ። አመሰግናለሁ።

ዶ/ር ደጃዝማች ዘውዴ የሚከተለውን መልስ ሰጡ

እኔም ሰፊ ሃሳብ ነበረኝ። እነዚህ 33 ፕሮጀክቶች ስለተባሉት እንዳውም አልተናገርኩትም እንዲሁ ዘለልኩት። ምክንያቱም የጊዜ እጥረት ጉዳይ ሆነና ምናልባት የጥንቱ ታሪክ ብዙ ጊዜ የማይነሳ ስለሆነ እሱን ላስቀድም አልኩና ታሪኩ ላይ ብዙ ጊዜ ወሰድኩ። እንዳሉት የፕሮጀክቶቹ ዝርዝር ጥናት በእውነት የሚያከራ ነው። ቅድም እንዳነሳሁት የዚህን የአባይን ጥናት ስንጀምረው ከጥናቱ ቀደም ብሎ ከሙሴ ቡዋንካ በቀር የውሃ አዋቂ ማንም አልነበረም። ከሙሴ ቡዋንካ አልፎ በርካታ ኢትዮጵያውያን የተካፈሉበት የአባይ ጥናት በእውነቱ አሜሪካኖቹ መጥተው በሚሠሩበት ጊዜ ብዙዎቹ እንደ እነ አቶ ተሾመ (እላይ የተጠቀሱት አስተያየት አቅራቢ) ተካፋይ ሆነው ከነሱ መካከልም እንደሀይሉ ወ/አማኑኤል፣ ደመቀ መታፈሪያና ሌሎችም አንዳንድ በጣም ጠቃሚ የሆኑ ፅሁፎች (ያለፈው ልምዳቸውን መነሻ በማድረግ) በተለያዩ መጻሕፍቶች ላይ ይፅፋሉ። እና በዚህ አጋጣሚ ይህንን ሃሳብ አሁን ስላነሱት በጣም አመሰግናለሁ። ይህንን ፅሁፍ ካነበቡ በኋላ ደግሞ ብንወያይበት በጣም ደስ ይለኛል።

ያለፈውን ሀምሳ ዓመት ያሉትን ግን ያየነው እንደሆነ ቅድም ወንድሜ ተናግረውታል። በዛ እኔ ሃላፊ በነበርኩበት ወቅት በተደረገው ጥናት እሱ እንግዲህ የመጀመሪያው ነው እንበል (ከዚያ በፊት በጣሊያን ጊዜ ዳንኤል የሚባል ብዙ ጥናቶች አድርጎ ነበር። ከዚያም በኋላ ደግሞ ኮንቴኮሮ የተባለ የጣሊያን መሀንዲስ ስለ ጣና እና ጣና አካባቢ ስላለው ያደረገው ጥናት ነበር።) በኛ ጊዜ የውሃ ክፍሉን ስናቋቁም መጀመሪያ ከዚያ በፊት ያሉትን ጥናቶች ማሰባሰብ ነበረብን። ፔትሪዲስ የሚባል ትውልዱ ግሪካዊ ዜግነቱ ኢትዮጵያዊ የሆነ ሰው ከካይሮ አስመጣን። ፔትሪዲስ ከጠላት ወረራ በፊት አንካራ (ቴርክ) አቶ ብርሃነ ማርቆስ ጉዳይ

አስፈጻሚ ተብለው ሲሄዱ ከአሳቸው ጋር አታሹ ሆኖ የሚሰራ ነበር። ከዛ በኋላም ካይሮ እንደዚሁ አታሹ ሆኖ ለጋሲያው ጋር ይሰራ ነበር (ያኔ ለጋሲያው አቶ ተስፋዩ ተገኝ ነበሩ)። በካይሮ በኩል ሳልፍ ተገናኝተን እቤቱ ጋብዞኝ ነበር። እቤቱ በዛን ወቅት በአባይ ላይ የተጻፉ ነገሮች ያልሰበሰበው አልነበረም። ይህ የሆነው ገና ውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር ስሰራ በነበረበት ወቅት ነበር። ስለ ጦር ካሳ ጉዳይ ልንነጋገር ጣሊያን ሀገር 7 ወር ቆይተን ስንመለስ በዛ ሳልፍ ጎራ ብዬ ነው ያነጋገርኩት። ከዚያ በኋላ ባህር ክፍል ተዛውራ ከባህር ክፍል ደግሞ ስራ ሚኒስቴር ስዛወር ፔትሪዲስ ትዝ አለኝ። ከዛ እሱ እንዲመጣ ይፈቀድልኝ በማለት ግርማዊነታቸውን አስፈቅጄ ከካይሮ ወደ አዲስ አበባ እንዲዛወር አደረኩ። እና መጀመሪያ ስራችን አባይን የሚመለከቱ ፅሁፎችና ጥናቶች በግብፆችም በኩል የተጠናውን እዚህም ደግሞ በጣሊያን ጊዜ የተጠናውን ጥናት ማሰባሰብ ነበር። ጄ.ጂ.ዋይት (ኒውዮርክ) የሠራውን ሁሉ አገኝ ሁ። (ጄ.ጂ.ዋይት በህይወት ነበር ያኔ፤ ኒውዮርክ ሄጄ አግኝቼው ነበር።) ታዲያ ይህ ሁሉ ከሆነ በኋላ፤ ከአሜሪካኖችም መጀመሪያ እውቅና ካገኘን በኋላ ጥናቱን ለመጀመር ቴክኒካል ስራ የሚሰሩ ቡድኖች ከአሜሪካን እንዲመጡ ተደረገ። የመጡት ዋና ጥናት አካሂደው ከእንግዲህ ከግብፆች ጋር መነጋገር ብንፈልግ ጥናት ሳይደረግ የምንፈልገው የውሃ መጠን ምን ያህል እንደሆነ፤ ሊለማ የሚችል የመሬት መጠን ምን ያህል እንደሆነ ሳናውቅ በጠረጴዛ ዙሪያ መነጋገር አይቻለንም ዝም ብለን ውሃችን ውሃችን ብንል የትም አያደርስንም። «ለእኛም ደግሞ አለም ሲፈጠር ጀምሮ የምንጠቀምበት ነው እናንተ አስራ ሁለት ትላልቅ ወንዞች አሉአችሁ፤ የዝናብ ዕድል አላችሁ እኛ ግን ዝናብ የለን ታዲያ አባይ እያለ በውሃ ጥም ልናልቅላችሁ ነው ወይ? አባይ እንዳው ህይወታችን ነው» የሚል ነበር የግብፆች መልስ የነበረው።

ስለዚህ ለመነጋገርም እንዲቻል ደንበኛ ጥናት ያስፈልግ ነበር። ስለዚህ ይህ ጥናት ተደረገ። በዚህ ጥናት ሰላሳ ሶስት ኤሌክትሪክ ሃይል ማመንጫዎች የሚሆኑ በሚል የተለዩ ቦታዎች ተመረጡ። ከነዚህ ውስጥ ከፍንጫ ግድብ በስተቀር ይህንው የሚባል የተሰራ ስራ የለም። ከዚህ ሌላ ጣሊያኖች ከቀሩት ፕሮጀክቶች ከመረጡአቸው ሶስት ቦታዎች በለስ ተመርጦ ነበር። በደርግ ጊዜ እኔ እንዳጋጣሚ ሱዳን በነበርኩበት ወቅት የኢህፓ ተዋጊዎች ሠራተኞቹን ማርከው አመጧቸው ሲባል በጣም ነው ያዘንኩት። ምክንያቱም ከደርግ ጋር መዋጋት አንድ ነገር ነው፤ የሀገርን ልማት ማቋረጥ ግን ጉዳት አይሆንም ወይ ብዬ በማሰቤ ነው።

አሁን እንግዲህ ይህ ጥናት ሥራ ላይ እንዲውል ያስፈልጋል። ነገር ግን ሥራ ላይ እንዲውል ለማድረግ የገንዘብ አቅም ከየት ነው የሚመጣው? ኢትዮጵያ ለእንዲህ ያለ ትላልቅ ፕሮጀክት የሚውል የራሱ የገንዘብ ገበያ የላትም። ስለዚህ እርዳታ ወይም ብድር ያስፈልጋል። ይህን ለማግኘት ደግሞ ከግብፅና ከሱዳን ጋር ካልተሥማማን አለም ባንክም ሆነ

ሌሎች ሀገሮች ሊሰጡንም ሆነ ሊያበድሩን አይችሉም እንዳውም ሌላው ወሬ ውሸት ነው፤ ይህ «አባይን ብንጠቀም ግብፅ ትውጋናለች። ከዚህ በኋላ ጦርነት የሚነሳው በውሃ ነው እንጂ በዘይት አይደለም ብሏል ቡትሮስ ጋሊ» የሚባለው እንዳው ተረት ነው። እኔ በበኩሌ ወደፊት ጦርነት ይሆናል ብዬ አላምንንም። ትልቁ ቁምነገር ሱዳንም ሆነች ግብፅ ሊያሸንፉን የሚችሉት በዲፕሎማሲያዊ መንገድ ነው። ስለዚህ እንደኔ አስተያየት ሁለት ነገር መደረግ አለበት ብዬ አስባለሁ። በተቻለ መጠን ልንስማማ የምንችልበትን መንገድ መፈለግ ነው። አሁን ቅድም ወንድሜ እንዳነሳውና እኔም እንደጠቀስኩት ለነሱም ጥቅም ጭምር ነው። አሁን ለምሳሌ የደን መስፋፋት ለነሱ ጥቅም አለው። ውሃው የሚቀንሰው እኛ በመስኖ በመጠቀማችን ሳይሆን ደን በመጥፋቱ በአካባቢው በሚፈጠረው የድርቅ ችግር ነው። አሁን እኮ እኔ እንደሚገባኝ የስነልቦና (Psychology) ችግር ነው በኛም በነሱም በኩል ያለብን። እኔ እንግዲህ ይህ ወደፊት ቢቃና ጥሩ ነው ብዬ አምናለሁ።

Appendices

1. Riparian States

Nile Basin Countries	Population in Million	%	Basin Area (km ²)	Basin Area (%)
Burundi	6.9	2.1	14,500	0.5
Congo Dem. Republic (Zaire)	52.4	16.2	23,000	0.8
Egypt	65.2	20.2	300,000	9.9
Eritrea	4.2	1.3		
Ethiopia	65.8	20.4	368,000	12.1
Kenya	30.7	9.5	55,000	1.8
Rwanda	8.7	2.5	21,500	0.7
Sudan	31.7	9.7	1,900,000	62.7
Tanzania	34.4	10.7	116,000	3.8
Uganda	22.8	7.1	232,000	7.7
Total	322.8		3,030,000	

Source: UN, World Bank Atlas

2. Basic Data on the Nile

2.1. Egypt: Water Use Pattern

Type of Use	1999- (bem)	Planned for 2017 (bem)
Agriculture	56	66.6
Municipal	3	6.8
Industrial	6	12.4
Total	65	85.8

Source: Simon A. Mason (2004) *From Conflict to Cooperation in the Nile Basin, ETHIOPIA* Swiss Federal Institute of technology, Zurich, p 101.

2.2. Egypt/Ethiopia/Sudan: Irrigation capacity

Country	Land Under Irrigation	Irrigation Potential	Installed Percent of Total Area
Egypt	3,078,000ha	4,420,000ha	69.6
Ethiopia	8,000ha	2,300,000ha	0.4
Sudan	1,935,000ha	2,750,000	70.4

Source: Egypt, "Country Paper" presented at the VIIIth Nile 2002 Conference, held at the UNCC, June 26-30, 2000, Addis Ababa; and FDRE Ministry of Water Sector Development Programme 2002-2016 Main Report 2002.

2.3. Hydropower

Country	Potential (MW/yr)	Installed (MW/yr)	Percent of Potential
Egypt	2,983	2,845	95.4
Ethiopia	30,000	696	2.3
Sudan	1,618	238	14.7

Source: S.A. Mason, *From Conflict to Cooperation in the Nile Basin, Ethiopia* Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 2004, p.106; and FDRE Ministry of Water Resources, Main Report Water Sector Development Programme, 2002-2016.

2.3.1 Hydropower Development Programme in Ethiopia

Date Commissioned	Power Plant	Installed Capacity MW	Generation Capacity	Average Energy Capability GWh/yr	Firm Energy Capability GWh/yr
1960	Koka	43.2	22	110	80
1964	Tis Abbay I	11.4	10.8	85	42
1966	Awash II	32	30	182	135
1971	Awash III	32	30	182	135
1973	Finchaa	100	100	160	613
1988	Melka Wakena	153	146	543	434
2001	Tis Abbay II	73	68	359	682
		444.60	406.8	1621	2121

2.3.2 Projected for 2002-2018

		Expected Additional Output		ICS Generation Cumulative Total Capacity	
		GWh	MW	GWh	MW
2002	Finchaa	34	137	444	2258
2003	Gilgel Gibe I	180	720	621	2978
2007	Tekeze	225	981	846	3959
2008	Gojeb	105	364	951	4323
2013	PP1 after Gojeb	200	800	1151	5123
2019	PP2 after Gojeb	200	800	1351	5923

Source: Based on the main Report of FDRE Ministry of Water Resources Water Sector Development Programme 2002-2016, 2002, p.66

3. Proposed Projects on the Abbay (Blue Nile) Basin by the US-Ethiopia Cooperation Programme 1956

No.	Irrigation	Cost Eth. Birr in Thousands	Power	Cost Eth. Birr in Thousands	Multi Purpose	Cost Eth. Birr in Thousands
1	Rahad	243,130	Karadobi	1,031,002	Angar	69,935
2	Galagu	211,706	Mandaia	1,003,829	Dindir	448,472
3	Upper Birr	140,718	Bordar	942,805	Dabana	358,368
4	Gumara River	79,633	Mobil	851,079	Arjo-Diddessa	161,211
5	Ribb River	78,405	Lower Diddessa	404,885	Upper Beles	346,717
6	Megech Gravitly	76,028	Giamma	269,040	Amarti Nesha	123,020
7	Dabohila	43,531	Middle Beles	213,737	Finchaa	86,127
8	Dabus	23,433	Lower Guder	126,848	German Gilgel Abbay	
9	Upper Guder	13,962	Addis Ababa-Assab Trans.	84,891		
10	West Megech Pump	12,617	Muger River	31,088		
11	Lower Birr	12,300	Dabus	9,622		
12	East Megech Pump	11,488				
13	North East Tana Pump	9,634				
14	Jiga Spring Pilot (Jemma, Koga, Gilgel Abbay)	210				
		956,795		4,968,826		1,993,850
		12.1%		62.7%		25.2%

G.d. Total: 7,919,471,000 Eth. Birr
(100%)

Forum for Social Studies

The Forum for Social Studies (FSS) is an independent, non-profit institution engaged in policy-oriented research on the development challenges facing Ethiopia. It provides an open forum for the discussion of public policy and promotes public awareness. FSS believes that encouraging broad participation in policy debates is an important contribution to the democratic process. To achieve its goals, FSS organizes public conferences, and publishes and distributes its research findings to policy makers and other government officials, civil society institutions, professionals, the business community, donor agencies and the public at large.

This publication has been made possible by the FSS donor consortium which consists of the Norwegian Embassy, Netherlands Embassy, DFID, and the Irish Embassy.